

Lumivaaralaista sukua

Katariina Murtolahti

Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa maisterintutkielma

Toukokuu 2020

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Katariina Murtolahti	
Työn nimi – Title Lumivaaralaista sukua	
Oppiaine – Subject Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa. Etnologian, antropologian ja kulttuuripolitiikan tutkinto-ohjelma. KUMU	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2020	Sivumäärä – Number of pages 64
Tiivistelmä – Abstract <p>Maisterintutkielmani aiheena on lumivaaralaista syntyperää olevien henkilöiden kertomukset ja ajatukset Lumivaarasta ja Karjalasta sekä lumivaaralaisuudesta ja karjalaisuudesta. Tutkimuksen tarkoituksena on löytää tähän joukkoon kuuluville henkilöille merkityksellisiä asioita ja antaa ääni yksilöille. Aineistonani toimivat videoidut haastattelut.</p> <p>Tutkimukseni on laadullinen haastattelututkimus, johon olen sekoittanut hieman visuaalista etnografiaa. Tutkielmani kuvaa lumivaaralaisuutta nykyajassa ja historiassa ja sen aihe on Lumi-säätiön idean pohjalta kehittäämäni.</p> <p>Lumivaaralaista sukua tutkimuksellani haluan näyttää, millaisia kertomuksia identiteetistään ja elämästään on ihmisillä, jotka itse tai joiden vanhempi tai isovanhempi on joutunut jättämään kotinsa Lumivaarassa toisen maailmansodan aikana. Minne elämä on heitä kuljettanut? Millaiset asiat ovat näille ihmisille tärkeitä ja merkityksellisiä tässä ajassa, entä muistoissa? Mitä mieltä he ovat venäläisistä ja Venäjämästä, jonka alueella Lumivaara tällä hetkellä sijaitsee? Muistot, muistaminen ja muistelu ovat tutkielmassani tärkeässä roolissa. Niissä nojaudun muistitietotutkimuksen perinteeseen.</p> <p>Tutkimukseni teoreettinen tausta on etnografiassa ja muistitietotutkimuksessa. Myös tutkimukseni metodologinen pohja on etnografisissa menetelmissä, muistitietotutkimuksessa ja lähiluvussa.</p> <p>Maisterintutkielmani tallennetaan Jyväskylän yliopiston JYX-julkaisuarkistoon ja maisterintutkielmani ohella syntyvä lyhytdokumenttielokuva Jyväskylän Moniviestimeen.</p>	
Asiasanat – Keywords Lumivaara, Karjala, Venäjä, siirtolaisuus, evakkous, identiteetti, kulttuuri-identiteetti, muistitietotutkimus, etnografia, lähiluku	
Säilytyspaikka – Depository JYX julkaisuarkisto	
Muita tietoja	

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	4
1.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys	6
1.2 Lumivaara ja Karjala	8
1.3 Katsaus aiempiin tutkimuksiin	10
1.3.1 Karjalaisen identiteetin tutkijat.....	10
1.3.2 Muistelukerronta karjalaisuuden tutkimuksessa.....	13
1.4 Dokumenttiprojekti	16
2 TEOREETTISET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	17
2.1 Muistitietotutkimus	17
2.2 Etnografia	22
2.3 Aineiston kuvaus	24
2.4 Aineistonkeruumenetelmänä videokuvattu ja äänitetty haastattelu	26
2.5 Analyysimenetelmänä lähiluku	27
2.6 Tutkimuksen eettisyys	31
3 TUTKIMUSTULOKSET	32
3.1 Sosiaalisen ympäristön vaikutus kulttuuri-identiteetin kehittämisessä	33
3.2 Karjalaisuus – Ylpeyttä ja ennakkoluuloja	41
3.3 Karjalaiset ja venäläiset – ystäviä vai vihollisia?	46
3.4 Paikat, esineet ja maisema muistoissa ja muistojen luojana	49
4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET	57
LÄHDELUETTELO	60

LIITTEET

1 JOHDANTO

Tämän maisterintutkielman aiheena on Lumivaarassa syntyneiden, heidän lastensa ja lastenlastensa kertomukset identiteetistään, elämästään ja heille merkityksellisistä asioista. Erityisesti aiheeksi haastatteluaineiston perusteella nousee karjalaisuus, muiden elämänalueiden jäädessä vähemmälle tarkastelulle. Tutkimus on haastattelututkimus, jossa yhdistyvät haastattelu ja video. Haastatteluja varten käytössäni oli laaja kysymyslista, mutta annoin tilaa haastateltavien kerronnalle ja lisäsin tai poistin kysymyksiä haastattelujen ja keskustelujen edetessä. Haastateltavia oli yhteensä yhdeksän, joista kahdeksan oli lumivaaralaista sukua ja yksi Lumivaarassa syntyneen puoliso.

Onko jälleen aika kirjoittaa lumivaaralaisten uusi historia? Lumivaaralaiset tänään, - asuttamisen, sopeutumisen, rakentamisen ja raivaamisen historia. Tieteellinen työ lumivaaralaisista tämän päivän yhteiskunnassa. Yliopistollinen lopputyö, kenties väitöskirja. (Saikkonen 1998.)

Yllä olevan haasteen on esittänyt vuonna 1998 Lauri Saikkonen, sen hetkinen Lumi-Säätiön hallintoneuvoston puheenjohtaja. Lumi-Säätiö perustettiin vuonna 1948 Lumivaaran kunnan hoitokunnan toiminnan loputtua Valtioneuvoston määräyksestä. Lumivaaran kunnan hoitokunta perustettiin 24.4.1940 hoitamaan kunnan hallintoa sota-aikana. Koska hoitokunnan varallisuus haluttiin säilyttää lumivaaralaisten hallinnassa, perustettiin Lumi-Säätiö. Muuten varallisuus olisi pitänyt luovuttaa sisäasiainministeriöön. (Lumi-Säätiö 2015, Arkistojen portti.)

Yllä ollut Lauri Saikkosen haaste inspiroi minua pohtiessani maisterintutkielmani aihetta. Päädyin kysymään Lumi-Säätiön nykyiseltä puheenjohtajalta Kari Rapolta, olisiko hänellä jakaa ideaa tutkielmani aiheeksi, josta voisin jalostaa tutkimusidean maisterintutkielmaani. Kari Rapo oli suureksi hyödyksi tutkielmani käynnistämisessä muutenkin, sillä hän välitti haastattelukutsun lumivaaralaisten Facebook-ryhmiin ja on kysellyt kuulumisia sekä tukenut minua tämän tutkielmaprosessin edetessä.

Olisin voinut haastatella tutkielmaani varten myös omia sukulaisiani, sillä olen itse lumivaaralaista sukua (ks. tästä esim. Haanpää 2008; Koskinen-Koivisto 2013). Kulttuurien tutkimuksessa oman suvun tutkimusta on tehty monestakin näkökulmasta 2000 -luvulla. Haanpää tutki oman sukunsa muistelukerrontaa liittyen Kauhajoella tapahtuneisiin murhiin ja siihen, kuinka oman suvun ja perheen tarina kerrotaan parhain päin, vaikka se olisi ristiriidassa yhteisön muistin kanssa (Haanpää 2005). Koskinen-Koivisto (2013, 10) tutki isoäitinsä (Elsa Sanelma Koskinen, s. 1927) kerrontaa naisen elämästä ja sen muutoksista 1900-luvun aikana.

Olen elänyt karjalaisessa vaikutuspiirissä koko elämäni, sillä minun isäni isä, Lauri Nokelainen eli karjalaisittain Lasse tai Lassi, on syntynyt Karjalan kannaksella Lumivaarassa. Lapsena minulla oli mahdollisuus nähdä jopa hänen äitinsä, ja tietenkin olen ollut tekemisissä muidenkin karjalaistaustaisten sukulaisten kanssa. Tätä maisterintutkielmaani tehdessäni on ollut mielenkiintoista huomata, kuinka nyt vasta ymmärrän joitain arkisia kokemuksiani karjalaisuudeksi. Esimerkiksi olen ihmetellyt, miksi ihmiset eivät tule kylään, vaikka kutsutaan, sillä siirtokarjalaisissa perheissä saisivat tulla kutsumattakin. Pirkko Sallinen-Gimplin tutkimusta *Siirtokarjalainen identiteetti ja kulttuurien kohtaaminen* (1989) lukiessani koin hauskoja hetkiä, kun ymmärsin, että sosiaalisen tilan käsitys on karjalaisilla aivan erilainen kuin muilla. Sallinen-Gimpl (1994, 291) kirjoittaa kyläilemisestä: ”Esimerkiksi siirtokarjalaiset ihmettelivät [*länsisuomalaisten*] ”kyläilykäskyä” kielellisenä ilmauksena, koska käsky oli kovin kaukana karjalaisen spontaanista vierailusta.”

Tämän tutkielman teko onkin merkinnyt minulle sekä itsestäänselvyyksien kohtaamista että uusia oivalluksia. Omia sukulaisiani en kuitenkaan halunnut haastatella, sillä oman paikkansa selittäminen tutkimuksessa, jonka aineiston on hankkinut omilta läheisiltään, on varsin haasteellista. (Tästä esim. Haanpää 2005 & Koskinen-Koivisto 2014.) Lisäksi halusin haastatella eri suvuissa kasvaneita lumivaaralaistaustaisia ja kuulla, millaisia tarinoita heillä on elämästään ja karjalaisuudesta kerrottavanaan.

Vaikka en tutki omaa sukuani ja omaa karjalaisuuttani, on minun mielestäni kuitenkin kirjoitettava lyhyesti autoetnografisesta tutkimuksesta, eli oman kulttuurin tutkimisesta omien kokemusten kautta. Omassa päässäni kävin pohdintaa siitä, kuka minä olen ja miten haastattelemieni ihmisten

kertovat asiat vastaavat sitä kuvaa karjalaisuudesta, joka minulla itselläni on. En voinut paeta omaa identiteettiäni ja kokemuksiani, joten olin tutkimuskentälläni sisäpiiriläinen, saman kulttuurin jäsen. Niinpä yhdistin henkilökohtaisia kokemuksiani haastattelemini ihmisten henkilökohtaisiin kokemuksiin sekä karjalaiseen kulttuuriin. Tutkija ei voi olla riippumaton omista kokemuksistaan ja omasta henkilökohtaisesta elämästään, vaan juuri tutkijan omat kokemukset tekevät hänestä sen, mitä hän on. (Pink 2012, 14 & Ks. Uotinen 2010, 178-179.)

Mielestäni oma lumivaaralainen taustani on helpottanut haastateltavien löytymistä ja myös avun ja näkyvyyden saamista tutkimusaiheelleni. Haastatteluissa oli helppoa kysyä joistain teemoista ja haastateltavien kertomasta lisäkysymyksiä, kun itsellä on omakohtaista kokemusta aiheesta. Ilmaisen asian siten, että on helppo esittää kysymyksiä vertaisilleen ja kysyä sen jälkeen tarkentavia kysymyksiä, kun ymmärtää, mistä puhekumppani (haastateltava) milloinkin puhuu. (Ks. Fingerroos 2003b.) Toisaalta tällainen asetelma, jossa tutkija on tutkimassaan aiheessa sisäpuolinen voi vaikuttaa myös siten, etteivät haastatellut koe tarpeelliseksi kertoa kaikkea, koska kuvittelevat haastattelijan tietävän jo. Se, että olen samaa ryhmää haastateltavieni kanssa, loi mielestäni välillemme luottamusta ja toverillista ilmapiiriä, eli ainakin tätä aihetta tutkiessani sisäpiirisyydestä on ollut ennemminkin hyötyä kuin haittaa.

1.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Karjalainen kulttuuri on tutkimuksessani pääroolissa, mutta sen määrittäminen on vaivalloista, sillä se kattaa valtavat ihmismäärät eivätkä tutkijat minua ennenkään ole voineet väittää yhtenäistä karjalaista kulttuuria olevan olemassa. Niinpä totean Pirkko Sallinen-Gimplen (1994, 39) sanoin että tutkimuksessani käsittelen ”karjalaisten kulttuuria vain siirtokarjalaisten edustamana kulttuuriperintönä ja toisen maailmansodan jälkeisestä tilanteesta nähtynä.” Tässä tutkimuksessani rajaankin karjalaisten ryhmän Laatokan Karjalassa Lumivaarassa syntyneisiin henkilöihin sekä heidän lapsiinsa ja lapsenlapsiinsa. Jokaisella heistä on oma tarinansa kerrottavanaan, ja tästä kerronnasta löytyy myös muiden karjalaista sukujuurta olevien kanssa varmasti yhteneväisyyksiäkin. Minä tein tutkimushaastatteluni vuonna 2019, 74 vuotta toisen maailmansodan loppumisen jälkeen, kun taas Sallinen-Gimplin aineisto on peräisin 1950–1970 -luvulta, eli huomattavasti lähempää toisen maailmansodan loppua. Käytänkin Sallinen-Gimplin tutkimusta yhtenä vertailukohtana, kun

kirjoitan lumivaaralaisista. Näin myös lukija voi huomata, että ihmisten ajatukset ja mielipiteet ovat kontekstisidonnaisia, eli kiinni ajassa ja paikassa.

Tutkimukseni on yleisesti karjalaisuutta ja karjalaista identiteettiä, niin yksityistä kuin yhteisöllistäkin identiteettiä, valottava. Kun tutkin lumivaaralaisia sukuja, haluan näyttää, millaisia elämäntarinoita on ihmisillä, jotka itse tai joiden vanhempi tai isovanhempi on joutunut jättämään kotinsa toisen maailmansodan aikana. Minne elämä on heitä kuljettanut? Millaiset asiat ovat näille ihmisille tärkeitä ja merkityksellisiä tässä ajassa, entä muistoissa? Mitä mieltä he ovat venäläisistä ja Venäjästä, jonka alueella Lumivaara tällä hetkellä sijaitsee?

Tutkimukseni on videokuvattu haastattelututkimus. Kohdejoukkona ovat olleet lumivaarassa syntyneet, lumivaarassa syntyneiden lapset ja lumivaarassa syntyneiden lapsenlapset (ks. tarkemmin luku 2.3 Aineiston kuvaus). Tutkimuskysymykseni on mitä lumivaaralaistaustaiset henkilöt kertovat elämästään ja identiteetistään?

- Mitä haastateltavat kertovat itsestään?
- Mitä haastateltavat kertovat Lumivaarasta ja lumivaaralaisuudesta?
- Mitä haastateltavat kertovat Karjalasta ja karjalaisuudesta?

Kysymyksenasetteluni mahdollistaa sen, että voin yksilöiden kertoman kautta rakentaa kuvausta lumivaaralaisista ja yleisemminkin karjalaisista ja karjalaisuudesta. Näin sekä minä tutkijana että maisterintutkielmani lukijat voivat miettiä, mitkä asiat karjalaisia yhdistävät ja mitkä erottavat ja onko karjalaistaustaisissa jotain eroa muun taustaisiin ihmisiin.

Analysoin maisterintutkielmani tuloksia myös suhteessa aiempiin väitöskirjoihin ja muihin tutkimuksiin, jotka esittelen kohdassa 1.3 Katsaus aiempiin tutkimuksiin.

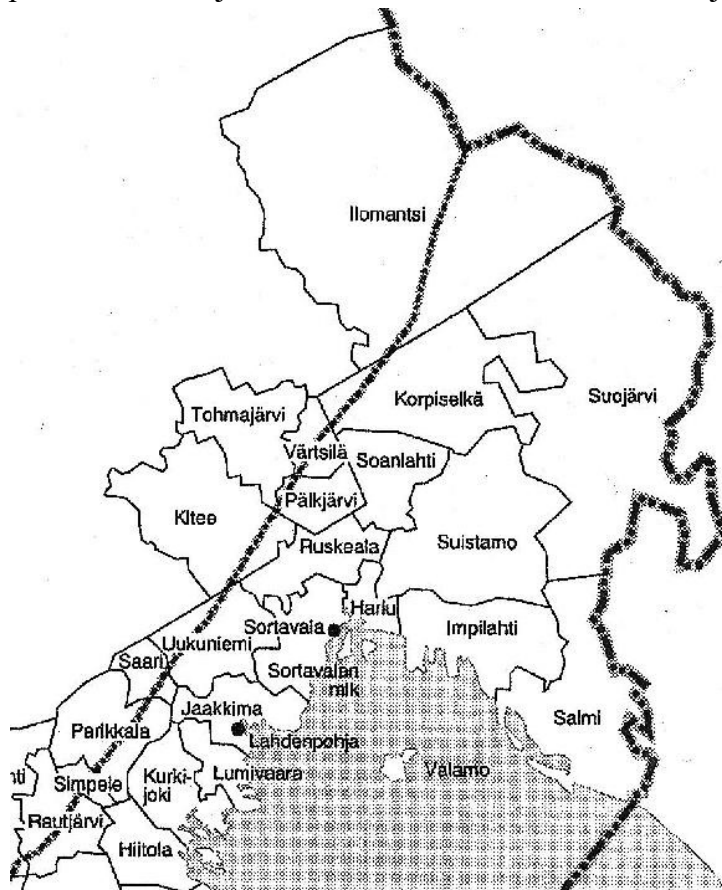
Tutkimukseni sijoittuu monimuototutkielman ja perinteisen maisterintutkielman väliin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että halusin päästä harjoittelemaan ja kokeilemaan videokuvan käyttöä tutkimusmetodinä koko tutkimusprosessin ajan; videokuva on siis aineistonhankintaväline, videoaineistoa tarkastellaan analyysivaiheessa ja se on raportin lisäosa lyhytdokumenttielokuvan muodossa. Niinpä tämä kirjallinen raportti on varsinainen tutkielmani, mutta sen lisäosana voi katsoa lyhytdokumenttielokuvan ja lyhytdokumenttielokuvan katsoja voi halutessaan lisäosana lukea tämän kirjallisen raportin. (Kts. Jyväskylän yliopisto: Erityyppisiä maisterintutkimuksia.)

Liitteistä löytyvät haastattelurungot, tutkimusluvut, tietosuojalomakkeet ja lyhytdokumentin käsikirjoitus.

1.2 Lumivaara ja Karjala

Lumivaara sijaitsee nykyään Lahdenpohjan piirissä, Karjalan tasavallassa, Venäjällä. Suomalaiset tuntevat alueen paremmin Laatokan Karjalana. Kuuluessaan Suomeen Lumivaara oli pitäjä ja Lahdenpohja sen naapuripitäjä. Lumivaaran historia oli lyhyt, sillä se erotettiin Jaakkimasta vuonna 1923 ja luovutettiin välirauhansopimuksessa Neuvostoliitolle 1944. Lumivaaralaisten evakkojen pääasiallisiksi sijoituskunniksi osoitettiin Alavus, Jalasjärvi ja Virrat. (Lehikoinen 2018, 26;

Karelija turistiskii portal n.d.)

Vasemmalla olevassa kartassa (Pro Karelia 2002) näkyy vasemmalla tummennettuna Suomen ja Venäjän välinen raja ja oikealla tummennettuna on Laatokan karjalan idänpuoleinen reuna. Pohjoisessa tumma raja kulkee Laatokan Karjalan pohjoisreunassa.

Noin kolmasosa Lumivaarasta on rannikkoa ja saaristokylä. Näiden kylien nimet ovat Kumola, Kuhkaa, Harvio, Kalksalo ja Kesvalahti. Näiden lisäksi

pitäjään kuuluneita kyliä olivat Huhtervu, Ihala, Kostamojärvi, Oinaanvaara ja Tervajärvi.

Saaristomaisemat ovatkin sitä Lumivaaraa ja karjalaista maisemaa, joka on jäänyt lumivaaralaisten mieliin. Lumivaaran väkiluku oli suurimmillaan vuonna 1928. Tuolloin pitäjässä asui noin 6200 henkilöä ja vuonna 1939 henkilömäärä oli 4933. Lumivaaralaisista suurin osa sai elantonsa maa- ja metsätaloudesta. Pieni osa lumivaaralaisista sai elantonsa tehdastyöstä, käsityöläisyydestä ja kaupasta. (Lumivaara-Perinneyhdistys ry, n.d.)

Oikealla olevasta kartassa ”Suomen ja Venäjän Karjalat” (Kotus, n.d.) saa hieman makua siitä, että Karjala ei ole vain yksi yhtenäinen Karjala, vaan että Karjalaan kuuluu useita Karjaloita.

Karjala ja karjalainen termit voivat tarkoittaa montaa paikkaa ja monenlaista ihmistä. Karjala on ollut vuosisatoja raja-aluetta sekä maantieteellisesti

että kulttuurisesti. Karjalassa ovat kohdanneet itä ja länsi: Se on erottanut Ruotsin (hetkellisesti Suomen) ja Venäjän valtiot ja läntisen ja itäisen uskonnon ja samanaikaisesti limittänyt ne yhteen.

Karjalan hahmottamista vaikeuttavat myös sen alueiden monet nimitykset. 1800-luvun alkupuolella käytettiin nimityksinä Suomen tai Venäjän Karjalaa, kunnes ne muuttuivat Vienaksi ja Aunukseksi. Nykyäänkin Suomessa ja Venäjällä eri nimitykset samoista aluista aiheuttavat hämmennystä. ”Karjalan nimitykset näyttävätkin liittyvän määrittelijän omaan maailmankuvaan käsitykseen Karjalasta.” (Savolainen 2015, 19-22.)

Tässä maisterintutkielmassani tarkoitan Karjalalla nimenomaan Karjalaa, joka oli Suomen aluetta ennen toista maailmansotaa, ja myös evakkojen ja heidän jälkipolviensa muistoissa olevaa Karjalaa. Vielä tarkemmin pureudun nimenomaan Lumivaaraan ja lumivaaralaista sukua olevien muistoihin, jotka poikkeavat esimerkiksi Salmin karjalaisten muistoista, sillä Salmissa valtauskonto oli

ortodoksisuus ja kieli karjalan kieli. (Salmi-Säätiö, n.d.) Aineiston analyysiluvuissa mainitaan myös kotiseutumatkat sekä käynnit Karjalassa. Näillä tarkoitan matkoja, jotka on tehty tuolle aikoinaan Suomeen kuuluneelle Karjalan alueelle.

Karjala ja sen pitäjät elävät nyky-Suomessa ja suomalaisten mielissä. Karjalan Liitto, erilaiset suku- ja pitäjäseurat ja näiden järjestämät tilaisuudet sekä juhlat ja kotiseutumatkat Karjalaan ylläpitävät mielikuvaa siitä Karjalasta, joka joskus oli. Lisäksi näissä tilaisuuksissa ja matkoilla pidetään yllä karjalaista kulttuuria. Karjalaisilla on myös omia sanomalehtiä, kuten Karjalan Liiton Karjalan Kunnaat ja lumivaaralaisillekin tuttu Jaakkiman Sanomat. (Kts. Kanervo, Kivistö & Kleemola 2018, 209-226.)

1.3 Katsaus aiempiin tutkimuksiin

Tässä luvussa käyn läpi muutamia tutkimukseni ja kulttuurintutkimuksen kannalta keskeisiä karjalaisuuteen liittyviä väitöskirjoja sekä muita tutkimuksia, joissa on käytetty etnografista tutkimusotetta. Esittelen tutkimukset aikajärjestyksessä niiden valmistumisajankohdan mukaan vanhimmasta uusimpaan. Esitellessäni tutkimuksia käytän samoja käsitteitä, mitä tutkijat ovat käyttäneet. Esimerkiksi jos he ovat käyttäneet käsitettä tutkimusongelma, käytän sitä, enkä väännä käsitettä omaan muotooni tutkimuskysymykseksi. Esittelemiäni tutkimuksia hyödynnän vertailemalla niiden tuloksia omaan aineistoihini tutkielmani luvussa 4 Tutkimustulokset.

1.3.1 Karjalaisen identiteetin tutkijat

Ensimmäisinä Neuvostoliiton romahtamisen kynnyksellä ja sen jälkeen tutkimusta karjalaisista ja etenkin karjalaisesta identiteetistä tekivät Kaija Heikkinen ja Pirkko Sallinen-Gimpl. Heidän tutkimuksensa ovat edelleen oman tutkimukseni kannalta hyödyllisiä, jonka vuoksi olen valinnut ne oman aineistoni vertailukohdiksi.

Kaija Heikkinen on väitellyt tohtoriksi Joensuun yliopiston humanistisesta tiedekunnasta vuonna 1989 ja tehnyt väitöskirjansa *Karjalaisuus ja etninen itsetajunta. Salmin siirtokarjalaisia koskeva tutkimus* Karjalan tutkimuksen laitoksella. Pääasiallisena tutkimusaineistonaan Heikkinen on

käyttänyt Salmin pitäjistä Raja-Karjalasta Pohjois-Savoon muuttaneiden siirtokarjalaisten ja heidän lapsiensa haastatteluita, joka on kerätty Helsingin yliopiston uskontotieteen laitoksen ja Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen yhteistyönä vuonna 1971 tutkimus- ja perinteenkeruuprojektissa. (Heikkinen 1989, 12-13, 92.)

Alun perin laajan kyselyrunгон perusteella suoritetuissa haastatteluissa kerättiin aineistoa ortodoksisesta perinteestä yhteensä noin 300 tuntia, mutta Heikkinen muutti katsontakulmaa käyttäessään aineistoa omassa tutkimuksessaan. Lisäksi Heikkinen käytti tutkimusaineistonaan hänen itsensä ja Eero Caseliuksen vuonna 1982 keräämää ja tallentamaa aineistoa aineellisesta kulttuurista ja sen avulla kartoitti siirtokarjalaisten stereotyyppioita omasta etnisestä kulttuuristaan. (Heikkinen 1989, 92-93.)

Heikkisen tutkimusongelmia olivat: *Millä tavalla Raja-Karjalan erityinen historiallinen kehitys on vaikuttanut väestön näkemyksiin omasta itsestä? Mitä uskontojen erilaisuus on merkinnyt ihmisille? Miten näkemykset esikapitalistisen kauden etnoksien itsetajunnan yleisistä muodoista vastaavat rajakarjalaisten tilannetta? Mikä merkitys on kulttuurisella assimilaatiolla, joka on vaikuttanut Suomen karjalaisten parissa varsinkin viime vuosisadan [tutkielman tekijän huomautus: 1800-luvun] loppupuolelta alkaen? Mitä suomalaisten aktivistien yhteiskunnalliset ja etniskulttuuriset pyrkimykset ovat merkinneet rajakarjalaisten kannalta katsottuna? Miten he itse ovat mieltäneet oman etniskulttuurisen olemisensa?* (Heikkinen 1989, 13.)

Suuri osa Heikkisen tutkimustuloksista liittyy nimenomaan aineelliseen kulttuuriin ja sen etnistämiseen, kuten Heikkinen asiaa kutsuu. Etnistämisellä hän tarkoittaa jonkin esineen tai asian, esimerkiksi uunin tyylin, merkitsemistä karjalaiseksi, suomalaiseksi tai venäläiseksi. Heikkinen käytti haastattelutilanteissa paljon valokuvia ja piirroksia, joita haastateltavat kommentoivat. Haastateltavien kommentit eivät olleet aina samanlaisia, vaan osittain haastateltavat etnistivät, tai olivat etnistämättä, esineitä eri tavoin ja ristiriitaisestikin. (Kts. em. 1989, 198-315.) Heikkisen tutkimuksessa etnistäminen on vahvasti esillä, sillä hänen tutkimansa henkilöt ovat ortodoksisen Karjalan karjalankieliseltä alueelta Salmista. Tämä etnistäminen ei omassa tutkimuksessani ole yhtä olennaista, sillä Lumivaarassa pääosa asukkaista oli luterilaisia ja suomenkielisiä.

Pirkko Sallinen-Gimplin aineisto on selvästi vanhempaa kuin omani, mutta hänen tekemänsä varsin pikkutarkat johtopäätökset siirtokarjalaisten identiteetistä ja heidän ja kantaväestön kulttuurisista kohtaamisista auttoivat minua ymmärtämään sekä tutkimusaineistoani että omia karjalaisia juuriani entistä paremmin. Sallinen-Gimplin tutkimus on oman tutkimukseni kannalta olennainen myös siksi, että se on vertailevaa tutkimusta.

Tutkimusaineistoinaan Sallinen-Gimpl käytti Museoviraston kyselyaineistoa vuodelta 1957. Kyselyyn *Millaisina siirtoväki ja paikkakuntalaiset näkivät toisensa*. Museovirasto oli tuolloin saanut 450 vastausta, joista Sallinen-Gimpl totesi käyttökelpoisiksi 442. Lisäksi Sallinen-Gimpl haastatteli vuosina 1965-1975 noin 330 siirtokarjalaisperhettä. Nämä 330 perhettä ovat haastatteluhetkellä asuneet Orimattilassa ja Ruokolahdella ja muistitietoa haastatellut ovat kertoneet luovutetun alueen Kirvun Tietävälän kylästä. Laadullisten menetelmien lisäksi Sallinen-Gimpl on käyttänyt tutkimuksessaan määrällisen tutkimuksen keinoja käyttäen hyödykseen Maatalousministeriön asutustietoja. Näin löytyi hänen omien sanojensa mukaan ”lähes laboratorionomainen tutkimusalue Orimattilasta ja sen vertailualue Ruokolahdelta”. Tutkija toteutti näissä kohteissa ”systemaattiset strukturoidut haastattelut ositetun otannan mukaisesti valituissa ryhmissä”. Niinpä tutkijan oli mahdollista testata ”eteläkarjalaisten piirteiden säilymistä ja muuttumista kolmessa karjalaisryhmässä sekä verrata siirtokarjalaisten kulttuuripiirteitä ja vuorovaikutusta vastaavan paikkakuntalaisryhmän kanssa”. (Sallinen-Gimpl 1994, 9-10 67, 70.)

Sallinen-Gimplin tutkimuksen perusteella karjalaisuus ja karjalainen identiteetti oli säilynyt siirtokarjalaisten kokemuksena vuoteen 1975 asti varsin hyvin, ja nekin, jotka epäröivät mihin kuuluvat ja mikä heidän identiteettinsä on, samaistuivat sekä karjalaisiin että paikalliseen alue- tai ammattiryhmään. Sallinen-Gimpl käyttää termiä *interfenenssi* ja siitä johdettuja käsitteitä *kulttuuriinterfenenssi* ja *tilanneinterfenenssi* kertoessaan tilanteista, joissa yksilö valitsee tilanteen mukaan siirtokarjalaisen käyttäytymistävän ja kantasuomalaisen¹ eli valtaväestön käyttäytymistävän välillä. Henkilö voi esimerkiksi töissä käyttäytyä kuin kantasuomalainen ja omassa karjalaisessa

---

¹ Kantasuomalainen on Kielitoimiston sanakirjan mukaan: 1. substantiivina a. kiel. Kantasuomalaiset itämerensuomalainen kantakansa, b. Suomen kantaväestöstä (maahanmuuttajien vastakohtana). Kantasuomalaiset ja uussuomalaiset. 2. adjektiivina a. kiel. Kantasuomalaiset kielimuodot. b. Yhdistyksen kantasuomalaiset ja maahanmuuttajataustaiset jäsenet.

yhteisössään kuin karjalainen. Interferenssi on kielitieteellinen termi, jonka Sallinen-Gimpl on sovittanut etnologiseen tutkimukseen sopivaksi. (Sallinen-Gimpl 1994, 57-58, 277-279.)

Kulttuuri-interferenssin käsitteen avulla voi kulttuurien kohtaamisen tilannetta analysoida vuorovaikutustilanteena, jonka yhteydessä yksittäiset kulttuuripiirteet voivat vahvistua tai laimentua ja saada jopa uutta merkitystä ja symboliarvoa vaikkapa vähemmistöryhmän tunnuksina, mitä niillä ei aikaisemmin ollut. Kulttuurien kohtaaminen voi tuottaa myös perinteelle uusia merkityksiä. (Sallinen-Gimpl 1994, 69.)

1.3.2 Muistelukerronta karjalaisuuden tutkimuksessa

Tarja Raninen-Siiskosen (1999) tutkimus *Vieraana omalla maalla: Tutkimus karjalaisen siirtoväen muistelukerronnasta* on Jyväskylän yliopistossa etnologian laitoksella 1985 alkaneen *Karjalaisperinteen keruu Keski-Suomessa* -hankkeen tulos. Hanke kesti kauan, sillä jo aineistonhankinta ja aineiston litterointi veivät useamman vuoden. Raninen-Siiskonen käytti pro gradu työssään 1980-luvulla kerättyä aineistoa, mutta jatkoi keruuta 1991-1992 ja vaihtoi aineiston teoreettisen tarkastelukulman sopeutumisesta muistoihin ja henkilökohtaisiin kokemuksiin. Tutkimuksen pääasiallinen tutkimusongelma keskittyy kolmeen teemaan: aikaan, paikkaan ja muistoihin. Raninen-Siiskonen on tarkastellut sitä, millaisia tulkintoja luodaan koti-Karjalasta ja evakkoudesta, kun näitä muistellaan vuosikymmeniä myöhemmin. *Haastateltavilla on kuin kaksi elämää: se, jonka he ovat eläneet ja se, jota he muistelevat*. Toinen teema on ollut siirtoväen sopeutuminen sotienjälkeisille asuinpaikoilleen. Haastattelukeruiden lisäksi Raninen-Siiskonen on osallistunut Karjalaisille kesäjuhille, pitäjäjuhille, karjalaseurojen tapahtumiin ja tarinailtoihin havainnoiden ja aistien niiden tunnelmaa. Hän on myös teettänyt kyselyn karjalaisjärjestöille vuonna 1995 sekä hyödyntänyt tutkimuksessaan Karjala-aiheisia julkaisuja ja lauluja sekä arkistoaineistoja. (Raninen-Siiskonen 1999, 9, 27-28, 46-47, 51.)

Outi Fingerroosin (2010) tutkimus *Karjala utopiana* on muistitietotutkimus Karjalasta ja sen julkaisija on Nykykulttuurin tutkimuskeskus. Kirja on jaettu kahteen eri tutkimukselliseen osaan, joissa Karjalaa valotetaan eri näkökulmista: Ensimmäisessä osassa *Kiistelty mennyt* tarkastellaan aikaa ja tapahtumia juuri Suomen itsenäistymisen jälkeen ja erityisesti keskitytään Viipurissa ja Lappeenrannassa tapahtuneisiin sotakuolemiin sekä toisen maailmansodan aikaisiin sotakuolemiin Kannaksella ja vuoden 1944 tapahtumiin Viipurissa ja Lappeenrannassa. Toisessa kirjan osassa

Utooppinen mennyt keskitytään haaveisiin Karjalan palautuksesta, sekä varsin abstrakteihin haaveisiin että konkreettisiin tekoihin esimerkiksi kotiseutumatkojen kautta. Aineistoinaan Fingerroos on käyttänyt monenlaisia aineistoja, esimerkiksi aiempia Karjalaan liittyviä teoksia ja artikkeleita, arkistoaineistoa sekä haastatteluaineistoa. (Fingerroos 2010, 16-20.)

Fingerroos nojaa tutkimuksessaan muistitietotutkimukseen käyttäen muistitietoa inspiraation lähteenä ja tutkimusmetodinä. Muistitietotutkimuksen keinoin Fingerroos haluaa teoksessaan tuoda esille katkelmia menneisyyden tapahtumista Karjalassa sekä muistelijaille merkityksellisiä asioita. (Fingerroos 2010, 12-13.)

Kirjassa tuodaan esiin, kuinka muistoihin ja muistamiseen liittyy monia puolia, ja miten eri ihmiset muistavat tietyt ajat ja paikat täysin eri tavoin. Fingerroos haluaa tuoda esiin nimenomaan erilaisia muistoja, jotka saattavat olla ristiriidassakin niin kutsutun yleisen historiankirjoituksen kanssa. Ensimmäisen luvun lopussa hän toteaaakin, että

Niin kauan kun menneisyyden moniäänisyyttä ja katkelmallisuutta ei tunnusteta, on mahdotonta puhua avoimesti muistin paikoistakaan. Sen sijaan käsitys menneisyydestä alkaa rakentua haavekuviteluille ja jonkin aatteen mukaisille ihanteille. Tällaista asennetta kutsutaan suomen kielessä utopiaksi. (Fingerroos 2010, 109-116.)

Anneli Ilosen (2013) Lapin yliopiston kasvatustieteen väitöskirjatutkimuksen *Rajan lapset: Identiteettityö Kannaksen evakkojen sukupolvissa* aineistona oli 29 kannaksella syntyneen ja 82 heidän jälkipolviinsa kuuluneen henkilön haastattelua tai kirjallista kokemusten kuvausta. Ilonen teki haastatteluita ja hankki kirjallisia kokemusten kuvauksia vuosina 2004 ja 2005. Ilosen tutkimuksen päätutkimusongelmana oli ”Miten Kannaksen siirtokarjalaiset tekevät identiteettityötään?”. Hänen alaongelmansa olivat: ”Mitä kannakselainen identiteetti on, mitä siihen sisältyy ja miten se ilmenee?” ja ”Miten kannakselainen identiteetti on säilynyt Kannaksen evakkojen elämänvaiheissa ja sukupolvissa?” (Ilonen 2013, 6-7, 68-70.)

Johtopäätöksissään Ilonen (2013, 222) kertoo, että kannakselainen identiteetti on edelleen vahva ja identiteettiä myös halutaan säilyttää ja vahvistaa edelleen. ”Vanhoista asioista” on myös alettu puhua, kun kotiseutumatkat rajan toiselle puolelle ovat tulleet mahdollisiksi ja samalla vaikenemisen muuri on murtunut.

Ulla Savolainen (2015) väitteli Helsingin yliopiston humanistisesta tiedekunnasta filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitokselta tutkimuksellaan *Muisteltu ja kirjoitettu evakkomatka: tutkimus evakkolapsuuden muistelukerronnan poetiikasta*. Tutkimuksen aineistona ovat Lasten evakkomatkat -muistelukirjoituskeruun tekstit vuodelta 2004. (Savolainen 2015, 11.)

Savolaisen tutkimus on tutkielmani kannalta mielenkiintoinen, sillä minunkin haastattemistani ihmisistä moni kertoi muistoja lapsuudestaan, osa myös sota-ajalta ja ajasta heti sen jälkeen. Lisäksi Savolaisen (2015, 14) sanoin: ”Tutkimuksessani tarkastelen kerronnan ja muistelun todellisuutta sekä niissä tekstuaalisesti tuotettuja todellisuuksia, en niinkään todellisuutta kertomusten takana.” Johtopäätöksissään Savolainen (2015, 365) toteaa: ”Muistitietotutkimus ilmenee väitöskirjassani haluna nostaa esiin kirjoittajien monenlaisia tulkintoja menneisyydestä ja muistelusta, mutta ennen kaikkea pyrkimyksenä ymmärtää niiden merkityksiä”. Vaikka Savolainen tarkasteleekin tekstiä eri tavalla tarkasti kuin minä tässä tutkielmassani, hän kuitenkin antaa painoarvoa nimenomaan muistelijoiden kertomuksille ja muistoille, kuten minäkin omassa tutkielmassani. Savolaisen (2015, 12-13) tutkimuskysymyksiä olivat:

(M)inkälaista toimintaa lapsuuden evakkomatkan muistelu kirjoittamalla on, ja minkälaisia kirjoituksia evakkomatkakertomukset ovat. - - (M)iten lapseus ja lapsen näkökulma ovat läsnä evakkomatkakirjoituksissa, miten niitä tuotetaan kerronnassa ja minkälaisia merkityksiä niihin muistelussa kytkeytyy. - - (M)iten nämä konkreettiset menneisyyden jäljet kytkeytyvät prosessiin, jossa tietyistä kokemuksista muovautuu muistoja ja kertomuksia, joiden pohjalle muistelukirjoitukset rakentuvat?

Eeva Riutamaan (2016) väitöskirja *Maan korvessa kulkevi. Evakkolasten kasvukokemusten tunnemuistot ja hyvinvointi* on kasvatustieteen väitöskirja Turun yliopistosta. Aineistona on 631 kyselyvastausta sekä 11 haastattelua, jotka Riutamaa on analysoinut monimetodisesti tilastollisesti ja sisällön analyysin avulla. Aineistot on hankittu vuosina 2009-2010. *Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata toisen maailmansodan aikana eläneiden alaikäisten evakkolasten kasvukokemuksia, tunnemuistoja ja niiden yhteyttä myöhempään hyvinvointiin*. Tutkimustehtävää tarkentaakseen Riutamaa kehitti kaksi pääkysymystä: 1) *Millaisina evakkolasten kasvukokemukset muistetaan?* 2) *Millainen on evakkolapsen kokemus myöhemmästä hyvinvoinnistaan*. Riutamaa tarkasteli erityisesti kotikasvatusta, mutta myös evakkolasten kouluaikaa. (Riutamaa 2016, 4, 48, 50, 63.)

Tiivistetysti Riutamaan tutkimustuloksissa kerrotaan tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden kokeneen kotikasvatuksensa hyväksi ja kodin olleen turvallinen paikka, myös henkisesti, sillä kodin fyysinen paikka muuttui usein sota-aikana ja vielä sen jälkeenkin. Lapset kasvatettiin ahkeriksi kunnan kansalaisiksi. Evakkoudesta ja koulusta tutkimukseen osallistuneet muistavat syrjivää kohtelua ja vieroksuntaa, erilaisuuden kokemista. Myöhemmällä iällä koettuun hyvinvointiin positiivisesti koettiin vaikuttaneen muun muassa äidin emotionaalinen läsnäolo, ja negatiivisesti vaikutti vanhempien surumielisyys ja melankolisuus. (Riutamaa 2016, 173-183.) Mietin itse, voiko tosiaan noin suuresta vastaajajoukosta ja haastattelijoukosta saada näin yhtenäisen tutkimustuloksen?

1.4 Dokumenttiprojekti

Videokuvaamani haastatteluaineisto muodostaa rungon myös maisterintutkielmani lisäosana toimivalle lyhytdokumentille *Lumivaaralaista sukua* (pituus 10:28 minuuttia). Koska lyhytdokumenttielokuvan teko nivoutuu tiiviisti tähän maisterintutkielmaani, avaan sen lyhyesti tässä. Dokumentti ei kuitenkaan itsessään ole tämän tutkimuksen kohde eikä varsinainen lähde, mutta sen tekeminen itsessään tuki maisterintutkielmani tekoa.

Ajatus lyhytdokumentista lähti itämään jo vuonna 2018 International Oral History Associationin² konferenssissa *Memory and Narration* Jyväskylässä, jossa työskentelin avustajana. Konferenssissa pääsin näkemään todella vaikuttavan etnografisen elokuvan *Soviet Hippies* (2017, 75'/52', Viro, Saksa, Suomi yhteistuotanto). Elokuvan ohjaaja ja käsikirjoittaja Terje Toomistu on antropologi ja itseoppinut dokumentaristi. Myös elokuvan apulaistuottaja Juliane Fürst on antropologi. Nähdessäni kyseisen elokuvan ja ollessani kuuntelemassa sitä koskevaa keskustelua totesin, että tällä tyylillä on mahdollista tavoittaa muitakin kuin akateemisissa piireissä olevia henkilöitä. Mielestäni elokuvaa on helpompi katsoa kuin lukea tutkimusraporttia, ja kuitenkin elokuvan kautta voi kiinnostua laajemminkin elokuvan aiheena olevasta asiasta tai ilmiöstä. Niinpä halusin itsekin yrittää, vaikka kokemukseni audiovisuaalisen sisällön tuotannosta on todella vähäistä. Onnekseni sain mieheni avustajakseni, sillä jo ennen kuvaamisen aloittamista kävi selväksi, että en olisi itse osannut

---

² International Oral History Association (IOHA) on yhdistys, jonka avulla tutkijat ympäri maailmaa voivat kehittävä ja keskustella muistitietotutkimuksesta. Yhdistyksen konferenssi oli vuonna 2018 Jyväskylässä. Työskentelin konferenssissa avustajana. Tässä tutkimusraportin osassa käytän kirjallisten lähteiden lisäksi hyödynni konferenssissa oppimiani asioita ja niistä tekemiäni muistiinpanoja. IOHA:n kotisivut: www.ioha.org

kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, millainen tallennin on järkevä. Sain mieheltäni prosessin aikana myös hieman moitteita, kun kuvasin yhden haastattelun eri kameralla, että mitenhän ajattelin yhdistää eri kuvasuhteista kuvaa muuhun materiaaliin. Niinpä tämä dokumenttiprojekti oli mahtava oppimisen paikka myös minulle!

Dokumenttielokuvani on sekoitus kertovaa dokumenttia ja henkilökuvia. Halusin ottaa dokumenttielokuvan osiksi sellaisia kertomuksia videohaastatteluista, jotka sopivat kirjallista raporttia paremmin esitettäväksi visuaalisessa muodossa. Lisäksi dokumenttielokuvassani on jonkin verran samojakin kohtia aineistostani, mitä olen tarkastellut tämän kirjallisen tutkielmani aineiston analyysiluvussa.

Dokumenttielokuvassa käytän videokuvaamani aineiston lisäksi Leevi Murtolahden säveltämää musiikkia, itse ottamiani valokuvia Karjalasta ja Lumivaarasta sekä haastattelumatkoilla ottamiani valokuvia.

Dokumentti on katsottavissa Jyväskylän yliopiston Moniviestimessä. Lisäksi alkuperäinen kopio on tekijän hallussa. Dokumenttiin pääsee tutustumaan tästä linkistä:

<https://m3.jyu.fi/jyumv/Members/kamanoke-40jyu.fi/470998#position=0>

2 TEOREETTISET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Muistitietotutkimus

Etnologi Pirjo Korkiakangas on kirjoittanut, että ”merkittävä osa kulttuuriamme rakentuu sille mitä muistamme” (Korkiakangas 2005, 129). Muistitieto onkin merkittävässä osassa etnologista ja antropologista tutkimusta. Omassa tutkimuksessani muisti, muistelu ja muistitieto ovat niin ikään tärkeitä käsitteitä. Muistin ja muistelun avulla ylläpidetään ja rakennetaan lumivaaralaista ja karjalaista kulttuuria nykyajassa. Pirjo Korkiakankaan (2005, 129) mukaan ”(y)ksilöllinen muisti liittyy aina yhteiseen historialliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen muistiin”. Muistelemalla onkin mahdollista käsitellä omia yksilölliseen elämäänsä liittyviä asioita ja elämäntapahtumia, mutta myös yleisempiä käsityksiä elämästä ja itsestä kulttuurinsa jäsenenä. Muistellut asiat, olivatpa ne kuinka

arkisia tahansa, ovat muistelijalle itselleen merkityksellisiä, ja jostain syystä hän muistaa ja haluaa kertoa juuri ne asiat tutkijalle. (Korkiakangas 2005, 129.)

Muistitietotutkimus tai *oral history research* tarkoittaa eri maissa ja eri alojen asiantuntijoille eri asioita; yksi rajaa oral historyn siihen, että itse tutkijana on aktiivinen ja etsii haastateltavat, toinen voi käyttää myös jonkun muun keräämää aineistoa. Kuten Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) eläkkeelle jäänyt arkistonhoitaja Ulla-Maija Peltonen sanoi International Oral History Associationin (IOHA) konferenssin avausseremoniassa Jyväskylässä kesäkuussa 2018, Suomessa käytetty käsite *muistitieto* viittaa tiedon laatuun riippumatta siitä, missä muodossa se on saatavilla (kirjallinen, suullinen, äänite tms.), kun taas englanninkielinen ilmaus *oral history* viittaa erityisesti haastattelumuotoiseen aineistoon. Suomessa oral history (muistitieto) käsitteen alle hänen mukaansa kuuluu myös *oral tradition* -käsite.

Muistitietotutkija Lynn Abramsin (2010, 1-2, 26) mukaan englanninkielinen oral history on haastattelun kautta hankittua tietoa menneisyydestä. Abramsin mukaan haastattelutilanteen analysoinnissa mielenkiintoista on se, miten vuorovaikutustilanne vaikuttaa siihen mitä on sanottu, miten on sanottu, miksi on sanottu ja mitä tämä kaikki yhdessä tarkoittaa. Oral history on Abramsin mukaan sekä metodi että haastattelun tulos ja oral history -metodilla tuotetut haastattelut kurovat yhteen menneisyyttä ja nykyisyyttä erityisellä tavalla luoden jatkumon näiden välille. Abramsin mukaan oral history kuitenkin eroaa esimerkiksi perimätiedosta siten, että perimätiedon lähdettä ja alkuperää sekä aikaa on hankala selvittää, mutta oral history -metodilla kerättyjen aineistojen ja tarinoiden ajankohdat ovat yleensä kertojan muistissa. IOHA 2018 -konferenssissa tšekkiläinen Petra Schindler-Wisten kertoi esityksessään *The Role of the Interviewer in Longitudinal Oral History Project. Biographical Interviews after 20 Years* oral historyn haastattelutilanteen tunnepuolen olevan hyvin tärkeässä roolissa tutkimustyössään, eikä tällaista mahdollisuutta tunnetilojen ilmaisuun ja havainnointiin tarjoa mikään muu metodi. (Abrams 2010, 1-2, 26; Schindler-Wisten 2018.)

Niin konferenssissa oppimani perusteella kuin Abramsin (2010, 2) mukaan oral history kiinnostaa ihmisiä eri tieteenaloilla, esimerkiksi historioitsijoita, etnologeja, antropologeja, kasvatustieteilijöitä, sosiologeja ja monien muiden oppiaineiden edustajia, joista jokainen katsoo oral historya omien silmälasiansa kautta. Paula Hamilton mietti aiemmin mainitussa konferenssissa pitämässään keynote -puheenvuorossaan sitä, miten oral historyn kautta tuotetut yksilöiden tarinat

tuodaan yleisen historian materiaaliksi? Mitkä muistot ovat tärkeitä, ketkä saavat äänensä kuuluviin ja ketkä haluavat äänensä kuuluviin? Koska julkinen ja yhteisesti jaettu historia keskittyy monesti kotien seinien ulkopuoliseen elämään, saattavat seinien sisäpuoliset asiat jäädä huomioimatta historiassa. Hamiltonin mukaan monet ihmiset ovatkin haastattelutilanteessa todenneet ”I have never told anyone this before”. Kuitenkin Ene Kõresaaren IOHA2018 konferenssissa pitämän *Life Story and the Politics of Memory after 1989: A Baltic Perspective* esityksen mukaan näiden henkilökohtaisten tarinoiden kautta on myös mahdollisuutta vaikuttaa ja muokata yhteistä historiaa. Myös haastateltavat muistavat ja kertovat eri aikakausista eri tavoin: Neuvostoliittoa aiemmasta ajasta Kõresaaren haastattelemat naiset muistivat tarkkoja asioita, kun taas Neuvostoliiton ajasta he kertoivat yleispäteviä kliseitä. (Kõresaar 2018.)

Toisinaan menneen mieleen palauttaminen edellyttää vuorovaikutusta ja keskusteluja muiden kanssa. Tällöin onkin syytä puhua kollektiivisesta muistista, joka aktivoituu sosiaalisen ryhmän muistelu- ja keskustelutilanteessa. Kollektiivisen muistin ohessa puhutaan myös sosiaalisesta muistista, ja kollektiivinen ja sosiaalinen muisti ovatkin varsin lähellä toisiaan. Sosiaalinen muisti liittyy selkeästi rajattaviin yhteisöihin, kun taas kollektiivinen muisti on lähempänä niin sanottua yleistä muistia ja historiankirjoitusta. (Korkiakangas 2005, 135-136.)

Kenen ääni tutkimuksessa kuuluu, on tärkeä kysymys. Mielestäni tähän liittyy myös se, kuinka puhetta käsitellään, kun se muutetaan tekstiksi; tehdäänkö litterointi tarkasti, tauot ja murre säilyttäen, vai muutetaanko se kirjakieliseksi? Murrepuheen muuttaminen kirjakielelle mielestäni pilaa alkuperäistä merkitystä, mutta taukojen kellottamista pidän jo liian pitkälle menevänä toimintatapana. Etenkin haastattelua aineistonhankintametodina käytettäessä on tärkeää tiedostaa, että haastattelutilanne on vuoropuhelua, jossa niin tutkija eli haastattelija kuin haastateltavakin tuottavat tietoa yhdessä. (Abrams 2010, 10-12.)

Kysymys siitä, kenen ääni kuuluu, on mielenkiintoista siltäkin kannalta, että kuka tietoa on kerännyt ja tuottanut. Suomessa muistitietotutkimuksessa tiedon kerääjinä ja tuottajina ovat toimineet ja edelleen toimivat sekä akateemiset tutkijat että maallikotkin. Muistitietotutkimus onkin lähtenyt liikkeelle erilaisten menneisyyksien kerronnasta: arjesta, marginaaleista ja sellaisista todellisuuksista, joista ei ole välttämättä mitään dokumentteja olemassa. Tällaisessa tutkimuksessa

olennainen käsite on *mikrohistoria* eli historia, joka keskittyy muun historian kuin vallitsevan historian ja historiantutkimuksen tutkimiseen. Mikrohistoriassa arvostetaan muistitietoa lähdeaineistona ja tuodaan esiin erilaisia tulkintoja todellisuudesta tavallisten ihmisten kertoman kautta. Näin mikrohistorian palat liittyvät ja vaikuttavat myös makrotason historiaan. (Fingerroos & Haanpää 2006, 28, 30-31.)

Tulkinta on suuressa osassa oral historya. Abramsin (2010, 9-10, 16, 19) mukaan oral history on kolmessa eri muodossa: haastattelutilanteessa, nauhoituksessa, nauhoituksesta tehdyssä litteroinnissa sekä tästä kirjoitetussa tulkinnassa. Haastattelutilanne on vuorovaikutustilanne, johon vaikuttaa moni taustatekijä, esimerkiksi tilanteessa mukana olevien keskinäiset suhteet, valta-asema, ikä, sukupuoli ja etninen tausta. Läntisessä maailmassa eivät päde samat ajatukset haastattelutilanteeseen liittyen kuin idässä, ja jos haastattelijan empatiakyky on heikko, tilanne kuivuu kasaan. Haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutussuhde vaikuttaa siihen, mitä haastateltava kykenee tilanteessa muistamaan ja tuottamaan sanoiksi. Lisäksi Abrams lainaa Portellia, joka tiivistää oral history -metodin:

Portelli identifies six elements that make oral history sources 'intrinsically different' from other historical sources. These are: orality, narrative, subjectivity, credibility, objectivity and authorship. To this list many theorists might add performativity, mutability and collaboration.

Lienee sanomattakin selvää, että oral history on hyvin subjektiivista ja kertoja kertoo elämästään tietynlaisten silmälasien läpi. Haastateltavat, kuten ihmiset yleensäkin, kertovat ja tarinallistavat sanomaansa. Kertominen on keino tulkita maailmaa ja kääntää tieto kerrotuksi tarinaksi. Koska tutkija haluaa nimenomaan haastateltavan oman tarinan kuullakseen, haastattelutilanteessa kysytään usein mitä tapahtui ja miltä se sinusta tuntui sekä mitä ajattelet tuosta kaikesta nyt? Muiden tieteenalojen edustajat kritisoivat tällaista metodologiaa siitä, ettei tieto ole tarkkaa tai se voi olla jopa valetta. Oral history metodologiaa käyttävien tutkijoiden mielestä tämä on kuitenkin mielenkiintoista: miksi ihmiset kertovat mitä kertovat, mitä he unohtavat ja mitä muistavat. Kertojan käsitys itsestään kertoessaan tarinaansa paikantaa heidät myös siihen yhteisöön ja kulttuuriin, johon he kuuluvat. (Abrams 2010, 21, 23, 53.)

Tutkijat, jotka käyttävät oral historya metodinaan, haluavat tutkimuksissaan selvittää ihmisten kokemuksia siitä, mitä tapahtui, miltä tapahtumat heistä tuntuivat, miten kertojat muistavat

tapahtumat ja mihin yleisesti jaettuun muistiin he liittävät oman kertomansa. Lisäksi mikrotason muistot rakentavat makrotason historiaa ja makrotason historia vaikuttaa mikrotason muistoihin ja historiaan. Kollektiivinen (engl. *collective memory*) eli jaettu muisti ja muisto, rakentuu koko ajan uudelleen ja uudelleen, kun ”silloin joskus” eläneet ja edelleen elossa olevat yhteisön jäsenet muistelevat mennyttä. Historiallinen muisti (engl. *historical memory*) taas voi olla jonkin asian muistamista ilman, että on elänyt tuona aikana itse. Julkinen muisti (engl. *public memory*) liittyy yksilön muistiin, kun esimerkiksi median kautta yritetään luoda yhtä kuvaa tietyistä aikakaudesta. Aina yksilö ei kuitenkaan kykene liittymään julkiseen muistoon, jos hänen omat kokemuksensa kyseisestä aikakaudesta poikkeavat selvästi julkisesta. Julkisesta muistista voidaan johtaa vielä virallinen muisti, jonka kautta historia kerrotaan viranomaisten mielestä oikealla tavalla. (Abrams 2010, 78, 100-101.)

Sukupolvelta toiselle siirtyvät muistot tai ylisukupolviset muistot ovat mielestäni yksi erittäin mielenkiintoinen teema muistitietotutkimusta ajatellessa. On esimerkiksi hyvin mielenkiintoista, onko muistelun prosessi tärkeämpää kuin itse alkuperäinen muisto? Liittävätkö tällaiset muistot sukupolvia ja yksilöitä yhteen vahvistaen yhteisöllisyyden tunnetta? Tutkielmassani hyvin suuri teema on karjalaiset juuret ja karjalaisen muiston ja identiteetin säilyminen sukupolvelta toiselle. Karjalaisen muiston ja identiteetin säilyttämiseen pyrkivien konkreettisten tekojen kautta on mahdollista liittyä suurempaan karjalaisten joukkoon, joka edelleen järjestää erilaisia karjalaisuutta vaalivia tapahtumia ja matkoja Laatokan rannoille. Tähän samaan joukkoon liittyvät myös haastattelemani lumivaaralaista sukujuurta olevat ihmiset. Näin muistitietoa ja muistoja jaetaan ja luodaan yhdessä. Muistitietoon ja sen tutkimukseen liittyikin ajatus

yhteisesti jaetuista ja tunnistetuista kulttuurisista merkityksistä, joita muistelun kautta välitämme toisillemme ja sukupolvelta toiselle. Muistelu rakentaa tavallaan menneisyyttä aina uudelleen, nykyisyydestä käsin. (Korkiakangas 2005, 145.)

Tarkasteltaessa muistitietoa ja muistelua, nostalgian käsite on vääjäämättä tarpeellinen. Nostalgiaan liittyy monimerkityksellisyys – muistojen muistaminen ja unohtaminen. Myös negatiivisia muistoja käännetään positiivisiksi. Nostalgian tarkoituksena onkin häivyttää pois epämiellyttävät tunteet ja antaa muistojen olla miellyttäviä. Nostalgiaa puhutaankin usein kaipauksena menneeseen aivan kuin muistelun kautta voisi saada menneestä jotain takaisin. (Korkiakangas 2005, 140.)

Kaipausta menneeseen ja menneisyyden paikkoihin edellyttää *paikan* käsitteen tarkempaa tarkastelua. Ihmiset liittävät paikkaan yksilöllisiä merkityksiä, mutta paikkaa voidaan tuottaa yhteisöllisestikin. Paikkaan ja muistiin liittyy myös käsite *muistin paikka*. Muistin paikka tuotetaan nykyisyydessä ja aina uudelleen ja uudelleen. (Fingerroos 2010, 21.) Esimerkiksi tässä tutkimuksessani lumivaaralaista sukua olevat tuottavat omista kokemuksistaan muistin paikkoja, mutta he kertovat myös muistin paikoista, jotka ovat siirtyneet heille esimerkiksi vanhempien kertomina.

Muistitietotutkimus on mielestäni itsessään mielenkiintoista monisyisyytensä vuoksi. Jokainen tutkija voi itse päättää, miten hän muistitietotutkimuksen ymmärtää – kunhan selittää tutkimuksessaan, miten muistitietoa on tutkimuksessaan käyttänyt ja mitkä tekijät mahdollisesti ovat vaikuttaneet siihen, mitä on kerrottu ja miksi ja millaisia tulkintoja kerrotusta on tehty ja miksi. Tiedon kontekstualisointi auttaa lukijaa ymmärtämään, millaisesta näkökulmasta asiasta kerrotaan ja mitä asioita lukijan on syytä ottaa huomioon tutkimusta lukiessaan.

2.2 Etnografia

Sananmukaisesti etnografia tarkoittaa kuvausta kansasta (kreikan *ethnos* = ”kansaa”, *graphein* ”kirjoittaa”). Etnografinen tutkimusote on prosessi, jonka avulla tuotetaan tutkimusaineisto ja kuvaus tutkimuskohteena olevasta kansasta ja kulttuurista, analysoidaan tuotettu aineisto sekä kirjoitetaan tutkimusraportti lopulliseen muotoonsa. Etnografisessa tutkimuksessa tutkija itse on tärkein työväline. Lisäksi etnografiselle tutkimukselle luonteenomaista on tutkijan itsereflektio. (Ks. Fingerroos & Jouhki 2014.)

Etnografisessa tutkimuksessa tutkija tuottaa empiiristä tietoa eli tutkimusaineistoa, jonka pohjalta hän tekee tulkintoja tutkimuskohteestaan. Empirian lisäksi etnografisessa tutkimuksessa tärkeä käsite on kenttä. Kenttä voi olla lähellä tai kaukana tai se voi olla monessa paikassa. Kenttä voi olla fyysinen tila tai vaikkapa Internetin keskusteluryhmä. Kentällä tutkija tuottaa tietoa tutkimuskohteestaan, yleensä yhdessä tutkittaviensa kanssa. Tutkimuskenttänä voi kuitenkin olla myös jo olemassa oleva aineisto, joka muuttaa ajatusta sekä empiriasta että kentästä. (Fingerroos & Jouhki 2014, 83-84.) Omassa tutkimuksessani tuotin aineiston omien tutkittavieni kanssa yhdessä, joten ajatus tuotetusta tutkimusaineistosta empiriana ja kentästä sekä fyysisinä, henkisinä että muistin paikkoina kuvaa tutkimustani.

Sarah Pink (2007, 22) kirjoittaa, että etnografia on enemmän kuin pelkkää aineistonkeruuta, se on tutkijan omiin kokemuksiin pohjautuva tapa tuottaa ja esittää tietoa muun muassa kulttuurista, yhteisöistä ja yksilöistä. Etnografian avulla ei voi tuottaa objektiivista tietoa, mutta etnografian avulla tuotettu tieto on sen tekijän (eli tutkijan) kokemuksiin perustuvaa tietoa, joka on mahdollisimman luotettavaa suhteessa kontekstiin, jossa se on tuotettu ja jossa se esitetään. Etnografisen aineiston hankinnassa ja tiedon tuottamisessa on monta erilaista tapaa, muutamana esimerkkinä mainitsen osallistuvan havainnoinnin ja äänitetyn haastattelun.

Koska Pinkin (2007, 23) mukaan on mahdotonta vetää rajaa siitä, mikä on etnografista aineistoa ja mikä ei, aineiston tekee etnografiseksi se, miten sitä tarkastellaan, mihin se paikannetaan ja miten aineistosta saadaan esille merkityksiä ja tietoa. Pinkin (2007, 23) sanoin:

Any experience, action, artifact, image or idea is never definitively *just one thing* but may be redefined differently in different situations, by different individuals and in terms of different discourses. It is impossible to measure the ethnographicness of an image in terms of its form, content or potential as an observational document, visual record or piece of data. Instead, the ethnographicness of any image or representation is contingent on how it is situated, interpreted and used to invoke meanings and knowledge that are of ethnographic interest.

Etnografisessa tutkimuksessa tutkittavien on mahdollista osallistua tutkimuksen tekoon eri tavoin tutkimusprosessin eri vaiheissa, tutkijan valintojen mukaan. Etnografinen tutkimus ei rajoitu vain äänitettyihin tai muuten tallennettuihin havaintoihin ja aineistoihin ja niistä kirjoitettuihin raportteihin, vaan yhtä hyvin etnografisena aineistona voivat olla monenlaiset visuaaliset objektit tai vaikkapa kulttuuri, jota ei voi käsin kosketella. Lisäksi tutkimustulokset voidaan esittää muussakin muodossa kuin kirjallisena raporttina. Joka tapauksessa on pidettävä mielessä, että yksikään ihminen, ei edes tutkija, pysty ymmärtämään ja toistamaan toisen ihmisen ajatuksia, kokemuksia ja tunteita sellaisenaan, vaan tutkimustulokset ovat aina tutkijan aineistonsa pohjalta tekemiä päätelmiä. (Pink 2007, 22.) Erityisesti muistitietotutkimus on konstruktivistista ja tällaiselle tiedolle on ominaista, että se ei niinkään kerro tosista tapahtumista vaan siitä, mikä tapahtumien merkitys on muisteluhetkellä (Fingerroos & Haanpää 2006, 32-33).

Tutkijan refleksiivisyys eli oman paikan määrittelemisen suhteessa tutkimuskohteeseen, tutkimuskenttään ja tutkittaviin on etnografisessa tutkimuksessa erityisen tärkeää. Tutkija katsoo tutkimuskohdettaan ja siitä saamaansa aineistoa perustuen omiin kokemuksiinsa. Niinpä tutkijan tuleekin pitää mielessään, miten eri asiat hänen omassa identiteetissään ja käyttäytymisessään vaikuttavat tutkittaviin ja tutkimuksen tuloksiin. Miten pelkkä tutkijan paikalla olo vaikuttaa tutkittaviin ja heidän käyttäytymiseensä? Entä miten tutkijan sukupuoli, ikä, etnisyys ja sosiaaliluokka vaikuttavat tutkimusta tehdessä? Tutkijan onkin siis huomioitava esimerkiksi se, miten hän aineistoaan tallentaa. Jos paikassa, jossa kamerat ovat kalliita, tutkija menee paikalle massiivisten videokuvausvälineiden kanssa, hän luo itsestään tietynlaisen kuvan, ja tämä kuva vaikuttaa siihen suhteeseen, mitä hän on tutkittaviinsa luomassa. (Pink 2007, 24-25.) Tutkijan paikkaan tutkimuksessa ja suhteessa tutkimuskohteeseen määrittelee myös se, onko tutkija tutkimuksessaan kulttuurissa sisäpuolinen vai ulkopuolinen. Lisäksi tutkijan tulee kirjoittaa auki muut ymmärrykseen vaikuttavat tekijät. Oman kulttuurin ja etenkin oman suvun tai perheen tutkiminen tuovat tutkijalle suuren itsereflektion haasteen. (Fingerroos & Haanpää 2006, 41.)

2.3 Aineiston kuvaus

Pääasiallinen aineistoni koostuu videokuvatuista ja äänitetyistä haastatteluista. Lisäksi tutkielmani lisäosana toimivassa dokumenttielokuvassani käytän omia valokuviani vuodelta 2017 Lumivaaraan suuntautuneelta kotiseutumatkalta ja kuvia maisterintutkielmani haastattelumatkoilta vuodelta 2019.

Haastateltavat löytyivät Lumi-Säätiön puheenjohtaja Kari Rapon jaettua haastattelukutsua erilaisissa nimeltä mainitsemattomissa Facebook -ryhmissä ja Jaakkiman Sanomien päätoimittaja Tea Itkosen mainostettua hankettani Jaakkiman Sanomien lukijatapaamisessa Karjalaisilla kesäjuhllilla Hämeenlinnassa 2019. Karjalaiset kesäjuhlat on Karjalan Liiton ja sen jäsenyhteisöjen järjestämä karjalaisuutta vaaliva kesätapahtuma, jonka juuret ovat kesä- ja talvikisoissa, joita on järjestetty vuodesta 1949 alkaen. Karjalaisten kesäjuhlien nettisivun mukaan ”Kesäjuhla viikonloppu on karjalaisen heimon ja karjalaisten ja karjalaisuuden ystävien yhdessäolon ja elämysten viikonloppu.” Kesäjuhlien ohjelmassa yhdistyvät jo vuosikymmeniä mukana olleet ohjelma numerot kuten maraton ja piirakkakisat uudistetumpaan ohjelmaan. (Karjalan Liitto ry.)

Ajattelen, että haastateltavani lähtivät haastateltavikseni, koska sekä Tea Itkonen että Kari Rapo ovat lumivaaralaisten keskuudessa tunnettuja ja luotettuja henkilöitä, kulttuurintutkimuksen

käsittein avaininformantteja. Luottamus kyseisiin henkilöihin on varmasti antanut haastateltavilleni luottamusta minua ja tutkimustani kohtaan niin, että he päästivät minut omiin koteihinsa heitä haastattelemaan. Haastateltaviin olen pitänyt yhteyttä käyttämällä niitä välineitä, joita he käyttivät ottaessaan yhteyttä minuun: sähköpostia, tekstiviestiä, Watsapia ja puheluja. Toki olen vaihdellutkin yhteydenpitokeinoja, jotta olen saanut sovittua haastattelupaikan ja ajankohdan ja kyennyt kertomaan opinnäytetyöstäni ja siitä, miten haastattelu toteutetaan. Esimerkiksi yhdelle henkilöistä olisikin sopinut vain puhelin tai Skype-haastattelu – tämä taas ei sopinut minulle, joten peruin haastattelun. Tämän vuoksi olen pitänyt erittäin tärkeänä korostaa haastateltavalle sitä, että haastattelut kuvataan ja niistä tehdään dokumenttielokuva, eli haastateltavien tulee olla valmiita olemaan haastateltavana kameran edessä omilla kasvoillaan ja nimellään. Olen lähettänyt tutkimuksen tietosuojailmoituksen ja tutkimuksen suostumuslomakkeet sekä yksinkertaiset ohjeet haastatteluun valmistautumisesta myös sähköpostilla; tosin yksi henkilö kieltäytyi, sillä hän sanoi tietävänsä nämä lupasysteemit, eikä halunnut niihin enempää paneutua.

Yksilöhaastatteluita tein kuusi kappaletta. Tämän lisäksi toteutin yhden kolmen hengen ryhmähaastattelun. Osalla aineistonhankintamatkoilla mukana on ollut tutkimusavustajana toimiva mieheni, kolmeen haastatteluun hän ei ole päässyt tulemaan. Olen saanut käyttää hänen yrityksensä videokameraa, jalustaa ja tallenninta. Yhdessä haastattelujen tekeminen on ollut mukavaa, koska hän on varmistanut laitteiden toimivuuden, ja minä olen saanut paremmin keskittyä haastateltavan kanssa keskusteluun. Video- ja ääniaineiston lisäksi olen ottanut valokuvan haastatelluista heidän kotiensa edustalla ja kerran työpaikalla. Lisäksi olen kuvannut esineitä, joita he ovat minulle halunneet esitellä.

Aineistoa säilytetään muistikorteilla, tietokoneella ja ulkoisella kovalevyllä. Videoaineisto on suurikokoista, joten sen säilyttäminen ja editointi yliopiston U: asemalla on mahdotonta. Aineistosta on tarpeellista olla varmuuskopiot, sillä ei olisi mukavaa, jos aineisto katoaisi esimerkiksi tietokoneen hajoamisen vuoksi. Olen pyrkinyt säilyttämään aineistoa siten, etteivät siihen kolmannet osapuolet pääsisi käsiksi lakia rikkomatta. Yhteydenottoon tarvittavia henkilötietoja luovutin eteenpäin heiltä, jotka antoivat siihen luvan, sillä Lumi-Säätiö arpoi tutkimukseni osallistujien kesken kolme Jaakkiman Sanomien vuosikertaa. Tähän arvontaan saivat halutessaan osallistua myös ne, joiden kanssa haastattelu ei lopulta jostain syystä toteutunutkaan. Videoaineisto ja äänitetty aineisto tuhoaan tutkielman ja dokumenttielokuvan valmistuttua. Myös nimenomaan tätä tutkielmaa varten keräämäni valokuva-aineisto tuhoaan.

Osa haastateltavien kertomasta on sellaista, että sen käyttöä ilman anonymisointia on harkittava tarkasti. Mielestäni haastateltavat ovat suhtautuneet kameran läsnäoloon varsin tavanomaisesti, osa hieman jännittäen, ja se on esimerkiksi vaikeuttanut heitä muistamaan asioita. Kuitenkin haastattelun jälkeen he ovat saattaneet sanoa ”Ai niin, sitten tuli vielä mieleeni sellainen juttu!” Tällaisia olen pyrkinyt kirjoittamaan ylös tai laittamaan ainakin tallentimen päälle. Myös haastattelutilanteiden ja -paikkojen arvioinnissa pitää käyttää ”eettistä pelisilmää” ja pohtia, missä kohtaa pitää kirjoittaa anonyymisti ja missä ei.

Tutkimuksen suostumuslomakkeen ja tietosuojalomakkeen olen lähettänyt etukäteen kaikille, paitsi yhdelle, joka vastasi puolestaan myös muiden ryhmähaastatteluun osallistuneiden asioista, sillä hän ei halunnut lomakkeita. Otin lomakkeet haastatteluihin paperisina mukaan, ja paperiset suostumuslomakkeet allekirjoitimme ennen haastattelun alkua. Säilytän suostumuslomakkeita työni valmistumiseen asti, jonka jälkeen tuhoan ne. Pyrin haastatteluista sopiessani sekä ennen haastatteluja lomakkeita läpikäydessämme erityisesti painottamaan sitä, että haastateltavat ovat haastatteluissa omilla kasvoillaan ja nimillään mukana, ettei tämä jäisi keneltäkään ymmärtämättä.

2.4 Aineistonkeruumenetelmänä videokuvattu ja äänitetty haastattelu

Videoaineistoni koostuu pääasiassa haastatteluista, joten se ei tarjoa kovinkaan laajaa visuaalista aineistoa. Kuitenkin videoaineiston katsominen toi mielestäni paremmin muistiini haastattelutilanteen kuin pelkän äänitetyn haastatteluaineiston kuunteleminen.

Haastattelemisen videokameran kanssa oli eräänlainen haaste sekä minulle että haastateltavilleni. Etenkin se oli haasteellista silloin, kun mieheni ei ollut mukana ja jouduin seuraamaan sekä sitä, millaista kuvaa tallentuu kameran muistikortille, että ylläpitämään keskustelua haastateltavani kanssa. Haastateltavat jännittivät enemmän ja vähemmän kameran läsnäoloa, kun taas minusta tuntui, että tallentimen olemassaolon he unohtivat täysin.

Sarah Pink (2007, 98) kirjoittaa, että ihminen videolla on aina ihminen videolla, tarkoittaen sitä, että edes videomateriaali ei tuota täysin objektiivista, tarkkaa ja todenmukaista kuvaa tilanteesta. Pink (2007, 98) jatkaa, että kuten muukin etnografinen aineisto, myös videokuvattu aineisto on tutkijan ja tutkittavan yhdessä tuottamaa. Niinpä myös videokuvattu, ja kenties erityisesti videokuvattu,

aineisto on mielestäni aina jonkin asian esittämistä siten, miten se kuvaushetkellä juuri kyseisessä paikassa ja vuorovaikutustilanteessa on haluttu esittää.

Haastattelut olivat teemahaastatteluita, joskin lomakkeessa on paljon kysymyksiä. Pysin kuitenkin jokaisen haastattelun edetessä keskustelemaan ja kysymään niistä asioista, joista haastateltavat minulle kertoivat. Niinpä suuri määrä kysymyksiä lomakkeessa on oman muistini virkistykseksi eikä niinkään pakollisten kysymysten rungoksi tarkoitettu. Teemahaastattelu on Sirkka Hirsjärven, Pirkko Remeksen ja Paula Sajavaaran (2014, 208) mukaan ”lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto”, jossa aihepiirit ovat selvillä, mutta tiukkaa kysymysjärjestystä ja muotoa ei ole.

Haastattelulomakkeeseen otin mallia Santtu Pyykkösen (2012) aluetieteen pro gradu -tutkielmasta *KARJALA YLI SUKUPOLVIEN – Paikkaidentiteetin ylisukupolvinen siirtyminen*. Haastattelun kysymyslomake on liitteenä.

2.5 Analyysimenetelmänä lähiluku

Tämä tutkielma on laadullinen tutkimus, joten analyysimenetelmä oli valittava sen mukaan. Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara (2014) kirjoittavat kvalitatiivisesta tutkimuksesta teoksessaan *Tutki ja kirjoita*. Heidän mukaansa kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen ja moninaisen elämän kuvaaminen. Kirjoittajat myös toteavat, että laadullinen tutkimus ei voi olla perinteisessä mielessä objektiivista, sillä sekä tutkijan että tutkimuksen kohteen arvot ja ajatukset sekoittuvat. Kirjoittajat lainaavat Ian Deyn (1995) ja Renata Teschin (1991) ajatuksia siitä, että laadullinen tutkimus korostaa ”sosiaalisten ilmiöiden luonnetta ja tarvetta ottaa tämä huomioon kuvattaessa, tulkittaessa tai selitettäessä kommunikaatiota, kulttuuria tai sosiaalista toimintaa”. (Em. 2014, 161, 163.)

Tieteen termipankin mukaan lähiluku folkloristiikassa on

mahdollisimman yksityiskohtainen ja intensiivinen aineiston lukemisen menetelmä, jonka avulla voidaan etsiä ja löytää temaattisia aineksia ja joka mahdollistaa myös tutkijan omien tulkintojen tarkastelun. (Tieteen termipankki.)

Kirjallisuudentutkimuksessa lähiluku on tiivistetysti seuraavaa:

Uuskriitikojen, erityisesti englantilaisen William Empsonin sekä yhdysvaltalaisen Cleanth Brooks ja R. P. Blackmurin kehittämä kaunokirjallisen teoksen analyysitekniikka, jossa teosta eritellään järjestelmällisesti ja yksityiskohtaisesti. Luennassa kiinnitetään erityistä huomiota tekstin mahdolliseen monimerkityksisyyteen, ironisuuteen, paradoksisuuteen ja kerrostuneisuuteen. Lähiluku liittyi uskriitikoilla ensisijaisesti runoanalyysiin. (Tieteen termipankki.)

Nämä kummatkin kuvaavat hyvin sitä ajatusta, jolla itse analysoin aineistoa. Sekä yllä oleva folkloristinen kuin kirjallisuustutkimuksen määritelmä painottavat tarkkaa ja yksityiskohtaista aineiston luentaa. Folkloristinen määritelmä ”mahdollistaa myös tutkijan omien tulkintojen tarkastelun”, kuten yllä olevasta lainauksesta käy ilmi. Pidänkin tärkeänä tutkijan, tässä kohtaa oman itseni, paikan määrittelemistä suhteessa tutkimusaineistoon.

Jyrki Pöysä kirjoittaa, että aineiston – omassa tapauksessani videokuvatun ja osittain litteroidun aineiston – lähiluvussa huomio kiinnitetään yksittäisiin teksteihin tai tekstinosiin. Käsitteenä lähiluku on alun perin tunnettu kirjallisuudentutkimuksessa, mutta Pöysä on kehittänyt sitä metodiksi myös kulttuurintutkimuksen kentälle. Lähiluku onkin eri aloilla käytetty, vaeltava termi ja menetelmä. Toisinaan lähiluku termin käyttö on varsin väljää, mutta Pöysä itse pyrkii kuitenkin kirjassaan määrittelemään hyvin tarkkoja tapoja lähiluvun toteuttamiseksi. Pöysä on myös pohtinut muistitietotutkimuksen ja *oral historyn* luonnetta lähilukua määritellessään ja toteaa kirjassaan *Lähiluvun tieto* (2015), että olisi hyvä puhua muistelukerronnasta, sillä muistelu on aina subjektiivista kertomusta menneestä ja sosiaalisesti välittyntä. (Pöysä 2010, 331; Pöysä 2015, 6-7, 13-14, 25, 27.)

Omassa tutkimuksessani käytin lähilukua analyysimenetelmänä siten, että valitsin haastatteluaineistosta ”herkullisia paloja”, joita tarkastelin tarkemmin. Osan näistä aineiston ”herkullisista paloista” kirjoitin suoraan aineistolainauksiksi, sillä ne olivat mielestäni hyvin selkeästi jollain tavalla erityisiä. Osa minun täytyi miettiä litteroituna tekstinä, ennen kuin kykenin ymmärtämään, mitä haastateltava oikeasti oli sanonut. Nämä ”herkulliset palat” ovat sellaista haastateltavan kerrontaa, missä hänen kertomassaan on sisältöä ja merkityksiä. Osa haastatteluaineistosta oli vain asioiden läpikäymistä ilman, että haastateltava olisi pysähtynyt asian ääreen tarkemmin. Päädyin tällaiseen valikointiin, sillä Pöysän (2015, 29-30) mukaan pitkiä tekstejä on miltei mahdotonta tarkastella ja tulkita lähiluvun keinoin. Lähilukemisessa on olennaista palata samaan tekstiin uudelleen ja uudelleen kohtuullisen lyhyellä aikavälillä. Lukutavat voivat eri

kerroilla vaihdella, tekstiin voi eläytyä ja seuraavalla kerralla lukea hyvinkin katkonaisesti ja eritellen. Ensimmäisellä lukukerralla teksti hahmottuu tutkijan aiempiin kokemuksiin pohjautuen tietynlaiseksi, ja seuraavilla lukukerroilla tekstistä nousee esiin jotain, mitä aluksi ei välttämättä huomannut lainkaan. On myös mahdollista, että tutkija huomaa uusilla lukukerroilla, eli tekstiin palatessaan, suhtautuvansa kriittisesti aiempiin tulkintoihinsa tekstistä. (Pöysä 2010, 339; Pöysä 2015, 30-31.) Itse ajattelen sekä kuvatun aineistomateriaalin että äänitallennetun aineiston olevan eräänlaista tekstiä tai kertomusta, joten en litteroinut kaikkea aineistoani vaan ainoastaan jo aiemmin mainitsemani ”herkulliset palat” sekä haastateltavien ristiriitaiset kerronnat, joihin tarkempi perehtyminen vaati litterointia. Pöysä (2015, 158-159) toteaaakin, että vaikka hän on käyttänyt lähilukua muistelutekstien lukemiseen ja tulkintaan, voi tekniikkaa soveltaa myös muunlaisen aineiston, esimerkiksi visuaalisen, materiaalisen, äänellisen tai näiden yhdistämän aineiston analysointiin. Aineistosta riippumatta tärkeää on kuitenkin tarkastella aineistoa pieninä osina, ja suhteuttaa pienistä osista saatua tietoa kokonaisuuteen.

Katsoessani ja kuunnellessani kuvaamaani ja äänittämäni aineistoa merkitsin muistiin videotallenteiden ja äänitallenteiden kohdat, jotka kaipasivat lähempää tarkastelua, jotta niihin palaaminen oli helppoa. Huomasin kuitenkin, että kuunnellessani ja katsoessani aineistoa uudelleen, saatoin todeta, että miksi ihmeessä olen pitänyt tätä asiaa merkittävänä, vaikka aiemmin sanottu asia sisälsi paljon enemmän merkitystä, kuin se, minkä olin ensimmäisellä kerralla merkinnyt. Analyysiä tehdessäni jouduinkin toteamaan, että on aivan totta, että aineiston läpikäymiseen menee paljon aikaa ja siihen tulee paneutua kunnolla. Pöysä (2015, 32-33) kirjoittaaakin, että lähilukiessaan tutkija merkitsee tekstiin huomioita alusta asti. Pikkuhiljaa huomiot alkavat muuttua, kun tutkija alkaa kirjoittaa tulkintaa ja reflektoi lukemaansa. Aluksi tutkija lukee tekstiä syntagmaattisesti, eli ketjumaisesti, mutta siirtyy paradigmaattiseen, eli tekstin eri osia vertailevaan lukutapaan. Näin temaattinen ja lähilukuun perustuva lukutapa lähentyvät toisiaan ja ero näiden välillä on liukuva. Lähiluvun keinoin tarkastetaan aiemmin luettua ja teemoitettua tekstiä.

Tutkimusaineistoni vuoksi oli olennaista kiinnittää huomio haastattelemini henkilöiden kertomuksiin erilaisista paikoista. Pöysä kirjoittaa *eletyn paikan* käsitteestä. Pöysän mukaan elämäkerralliset paikat ovat sekä reaalisia että kuviteltuja. Kerrotuissa paikoissa yhdistyvät nykyhetki ja menneisyys, omat kokemukset ja yleisesti tunnettuun historiaan perustuvat ajatukset paikoista sekä fiktiivisistä kertomuksista tutut paikat. Paikkoihin voi liittyä myös tunnetiloja, kuten

iloa, surua tai pelkoa. Pöysä kirjoittaakin paikkaelämäkerrasta, elämäkerran tarkastelusta merkityksellistettyjen paikkojen kautta. Lähiluvulla on mahdollista paljastaa elämäkerronnallisia ulottuvuuksia tekstistä, joka ensilukemalta vaikuttaa vain paikkojen kuvaukselta. Lähiluvun keinoin on mahdollista tarkastella myös lapsesta aikuisuuteen kasvamista ja eri paikkojen merkityksiä ja eri elämänvaiheiden elämänpiirejä – lapsuudessa elämänpiiri rakentuu usein varsin lähelle kotia, mutta nuoruuteen ja aikuisuuteen tultua elämänpiiri laajenee ja on myös paikoissa, jotka ovat kauempana kotoa. (Em. 2015, 38, 43-45.)

Lisäksi lähiluvun keinoin on mahdollista pureutua ihmisen kertomukseen aikaa määrittelevien kerrontojen kautta. Aika määrittyy hyvin nykyhetken kautta. Esimerkiksi kirkkoisä Augustinus (354-430 jaa.) piti nykyhetkeä ainoana olemassa olevana aikakäsityksenä. Niinpä sekä menneisyyden muistelu ja ajatukset tulevaisuudesta pohjautuvat nykyhetkeen. Pöysä nimittää tällaista mallia tietoisuuden samanaikaiseksi kolmiaikaisuudeksi, jolloin ”havaintotodellisuuden ohella muistoina elävä mennyt ja odotukset tulevaisuudesta ovat tärkeä osa ajallista kokemustodellisuutta”. Niinpä nykyhetkessä muistettu onkin yhteydessä tulevaisuuden odotuksiin. Muistellessaan ihminen unohtaa sattuman merkityksen elämänsä elämänsä ja alkaa tuottaa kertomusta sekä juonellistaa elämänsä tapahtumia, jotta ne vaikuttaisivat loogisilta ja elämä näyttäisi siltä, että sillä on päämäärä ja suunta. Pöysä kirjoittaa myös suurista kertomuksista ja metakertomuksista, joita ihminen tällä tavalla nykyhetkessä tuottaa ja kuvittelee tulevaisuudeksi. Suuret kertomukset ja metakertomukset ovat esimerkiksi pohdintaa siitä, millainen maapallon tulevaisuus on. Yhtä aikaa ihminen voi kertoa kuitenkin myös arkipäiväisistä, itseään koskevista tulevaisuudensuunnitelmista. (Em. 2015, 77-79.)

Pöysän käyttämä ilmaisu ”Tila tapahtumien näyttämönä” kuvaa mielestäni hyvin sitä, kuinka ihminen kertoo erilaisista tiloista ja tilojen suhteista itseensä ja merkityksistä elämässään. Joku voi kertoa paljon olemisestaan toisaalla tai muualla (eli olostaan muualla kuin kotona), toinen taas kertoo paljon kodistaan ja siellä eletystä elämästä. Myös ”liike toiminnan tilallisena elementtinä” on kerronnassa olennaista. ”Samanpaikkaisuus kokemusten autenttisuuden takeena” tarkoittaa, että kertoja perustelee kertomuksensa todenperäisyyttä sillä, että on ollut paikalla ja kertoo omista kokemuksistaan ja näkemästään. Osa kertojista käyttää ”siellä oloa” myös häivyttämällä kertojan subjektin kertomuksestaan, jolloin kertomuksella ei ole persoonaa, vaan ”asia vain on näin”. ”Jostain kotoisin oleminen” kerrotun identiteetin perustana oli olennainen osa oman tutkimukseni

analyysiä. Jostain kotoisin oleminen tulee esiin muun muassa murteissa ja stereotyyppisistä persoonallisuudenpiirteistä. (Em. 2015, 102, 108, 120, 122.)

2.6 Tutkimuksen eettisyys

Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Hyvää tieteellistä käytäntöä koskevien ohjeiden soveltaminen on tutkijayhteisön itsesääteilyä, jolle lainsäädäntö määrittelee rajat. Hyvä tieteellinen käytäntö on myös osa tutkimusorganisaatioiden laatujärjestelmää. - - Tutkimus suunnitellaan ja toteutetaan ja siitä raportoidaan sekä siinä syntyneet tietoaineistot tallennetaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Tarvittavat tutkimusluvut on hankittu ja tietyillä aloilla vaadittava eettinen ennakoarvointi on tehty. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta.)

Tutkimuksen teossa tulee noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta, tarkkuutta koko prosessissa tutkimuksen suunnittelusta tulosten tallentamiseen ja esittämiseen asti. Tutkimuksen teon tulee olla avointa ja vastuullista, ja sen teossa tulee soveltaa kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Muiden tutkijoiden työtä tulee arvostaa ja käytettäessä heidän julkaisujaan omassa tekstissä, tulee julkaisuihin viitata asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta.)

Tutkimuksessani minun tuli miettiä eettisyyttä ja etenkin henkilötietojen keruuseen ja säilytykseen liittyviä lupa- ja tietosuojaa-asioita, sillä tutkimukseeni osallistuvat henkilöt osallistuvat tutkimukseeni omilla nimillään ja kasvoillaan, aina kuitenkin vapaaehtoisesti ja aineistohallintaan liittyvät prosessini tiedostaen. Tämän yritin selväsanaisesti kirjoittaa tutkimuksen tietosuojailmoitukseen:

Tutkimuksessa käsitellään tutkimukseen osallistuvien henkilöiden elämää monipuolisesti. Tutkimukseen osallistuvia kuvataan videokameralla. Haastateltavat saavat halutessaan kertoa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvista tiedoistaan, kuten omasta etnisestä alkuperästään, poliittisesta mielipiteestään, uskonnollisesta vakaumuksestaan. Tiedot ovat ääni- tai kuvatallenteita, haastattelulitterointeja, kirjoituksia ja muistiinpanoja.

Tämän lisäksi informoin haastateltaviani tutkimukseni päämääristä haastatteluaikaa sopiessani ja tutkimuslupalomakkeita allekirjoittaessamme ennen haastattelutilannetta. Joillekin haastateltavista ei kuitenkaan ollut haastattelutilanteen alussa täysin selvää, mihin he olivat lupautuneet, joten kävimme asian läpi vielä mahdollisimman selkeästi. Kukaan ei haastattelusta tässä vaiheessa

kieltäytynyt, eikä kukaan ole jälkikäteenkään halunnut omaa haastatteluaan poistettavan aineistosta. Haastatteluiden aikana kuitenkin tuli vastaan tilanteita, joiden kanssa käytin ”eettistä pelisilmää” ja harkitsin aineistoa analysoidessani, miten tiettyjä aineiston kohtia käytän vai käytänpö lainkaan. Tarkoitukseni kun ei ole luoda ihmisten erilaisilla elämäntilanteilla ja tarinoilla keltaisen lehdistön kaltaista viihdettä ja draamaa, vaan tutkimusta.

Suomen perustuslaki takaa tieteellisen ja taiteellisen vapauden sanoin: *Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu* (Suomen perustuslaki 1999/2 § 16). Näin myös tieteen teko on turvattu Suomessa kaikista vahvimmalla lailla.

Akateemisessa maailmassa etiikkaan ja tutkimukseen viitataan usein hyvällä tieteellisellä käytännöllä. Hyvän tieteellisen käytännön pohjana on vaatimus, että tutkija tuottaa luotettavaa tietoa maailmasta. Kulttuuritutkimuksen kentällä tutkimusetiikka kiinnittyy tutkijan metodologisiin valintoihin ja niiden perusteluihin. Metodologiset valinnat ohjaavat tutkimuksen kulkua, tutkijan vuorovaikutusta ihmisten ja yhteiskunnan kanssa sekä tutkijan tekoja ja päätöksiä tutkimuksen aikana. (Vakimo 2010, 87, 95.)

Omassa tutkimuksessani haluan antaa äänen tutkittavilleni. Äänen antaminen ja se, että heidän äänensä tulee esiin myös tutkimusraportissa, onkin tasapainoilua omien ajatusten ja päätelmien ja haastateltavien sanomien asioiden välillä. Tästä syystä esitän aineiston analyysissä pitkiäkin aineistolainauksia, sillä en halua pilkkoa haastateltavieni tarinoita osiksi, jotka eivät anna lukijalle mahdollisuutta tarkastella niitä kokonaisuuksina.

3 TUTKIMUSTULOKSET

Vertaan analyysissä oman empiirisen aineistoni sisältöjä tutkimuksiin, jotka esittelin luvussa 1.3. Tämä vertaileva ote sekä syventää oman aineistoni analyysia että tarjoaa näkökulmia, joihin en itse olisi välttämättä osannut kiinnittää huomiota aineistoani lähilukiessani. Tiina Hemmingin sanoin:

Menetelmä auttaa ymmärtämään paremmin erilaisuutta ja yhteneväisyyttä, inhimillisen toiminnan syitä ja seurauksia. Se on tehokas keino paljastaa uusia ja erilaisia näkökulmia sekä

väline osoittaa se helposti unohtuva itsestään selvyys, että mikään näkökulma ei ole ”oikea”. Vertailun avulla voi hyvin testata omia ja muiden päätelmiä. (Hemminki 2014, 44.)

3.1 Sosiaalisen ympäristön vaikutus kulttuuri-identiteetin kehittämisessä

Kulttuuri-identiteetti näkyi aineistossani useaan otteeseen. Haastateltavani Liisa kertoi *karjalan olleen lapsuuden kodissa joka hetki läsnä*. Esimerkiksi Sirkka kertoi *äitinsä leiponeen piirakat lauantaina ykskaks* ja Eero kertoi *uskonnollisuuden perinteen siirtyneen erityisesti isovanhempien mukana Karjalasta nykyisen Suomen puolelle*.

Kulttuuri-identiteetti on teema, joka toistuu karjalaisia käsittelevissä tutkimuksissa. Esimerkiksi Pirkko Sallinen-Gimpl (1994) kirjoittaa *Siirtokarjalainen identiteetti ja kulttuurien kohtaaminen* teoksessaan seuraavasti:

Kulttuuri-identiteetti tarkoittaa käsitteenä kulttuurista yhteyttä ja tietoisuutta yhteenkuuluvuudesta jonkin kansan tai pienemmän ryhmän kesken. Sen ilmenemismuotoja ovat henkiset ja aineelliset kulttuuripiirteet, jotka karjalaisesta kulttuuri-identiteetistä puhuttaessa ovat karjalaisina pidettyjä tai karjalaisiksi tunnistettuja. Siirtokarjalaisen kulttuurin tutkimuksessa todetut perinteelliset kulttuuri-ilmiöt ovat palautettavissa luovutetun Karjalan toisistaan erottuviin kulttuurialueisiin. (Silvo Hietanen 1982 & Keijo K. Kulha 1969 Sallinen-Gimpl'n 1994, 43 mukaan.)

Moni haastateltavistani kertoi olevansa karjalainen, vaikka ei olisikaan itse syntynyt Karjalassa. Toisaalta yksi haastateltavistani, Tuomo, ei kokenut kasvaneensa juurikaan karjalaiseen identiteettiin ja kulttuuriin, sillä hänen elämässään suurempi vaikuttaja oli lappilainen identiteetti ja ympäristö. Kuitenkin Tuomokin mainitsi, että kertoo olevansa puolikarjalainen. Karjalaisiksi itsensä kokevien lapsuudessaan perhepiirissä ja arjessa olivat karjalaiset tavat, ja elämäntyö oli ollut niin kiinteästi osa arkea, että he olivat ne omaksuneet osaksi itseään. Lisäksi heillä oli saattanut asua karjalaisia vanhempia ja isovanhempia samassa taloudessa, jolloin karjalainen kulttuuri kaikessa moninaisuudessaan oli säilynyt kotona hyvin. Eero ja Pirkko kertoivat karjalaisuuden identiteetin tulevan esiin muun muassa karjalaisten tapahtumissa:

Se on niinku osa minua. --- Siitä on tullu semmonen tapa ja henkireikä tavallaan, että kun siellä tapaa näitä saman juurisia ja saman kohtaloisia, sanotaanko näin. (Eero, elokuu 2019.)

Se karjalainen mentaliteetti, se jotenki on kotoista. --- Olla näitte karjalasta kotoisin olevien ihmisten kanssa, se jotenki on kotoista. --- Suuri osa aika välittömiä ja tunteella eläviä. --- Kyllä mää niinku enemmän koen olevani lumivaaralainen kuin niinku kalajokine, täytyy sanoa. --- Se on ehkä tää tunnepuoli enempi karjalaisuus ja tämä äidin ja isän kodit ja mentaliteetti ja sitte mitä oon kokenu näissä karjalaisissa, joita oon tavannu niin samankaltaista. (Pirkko, elokuva 2019.)

Sallinen-Gimpl (1994, 43) kirjoittaa lisäksi, että kulttuuri-identiteetti voi olla siirtokarjalaisen itsensä kokemaa eli subjektiivista identiteettiä sekä ikään kuin ulkopuolelta määriteltyä objektiivista kokonaisuutta. Tässä tutkielmassani olen aineistosta löytänyt sekä objektiivista että subjektiivista ajattelua kulttuuri-identiteetistä. Esimerkiksi Liisa kertoo subjektiivisesta karjalaisuuden kokemuksestaan seuraavasti:

Minusta tuntuu, että vaikka isäni on Kuusamosta ja ja isän suku on sieltä, niin tunnen itseni karjalaiseksi. --- Varmaan ihan siitäkin syystä, että elin lapsuuteni ja nuoruuteni talossa, jossa toisella puolella asuivat isovanhemmat, ja toisella puolella meidän perheemme. Ja Karjala tuli niinku, se oli joka hetki läsnä. Et varmaan äidinmaidossa imetty. --- Se oli rikkautta, et toki se oli tietyllä lailla erilaisuuden kokemistakin, koska nämä sodan jälkeen rakennetut rintamamiestalot olivat rivissä ja kaikki sillä rivillä olivat siirtokarjalaisia. Ja kun taas taas nämä paikalliset olivat sitte tuntemattomia ja erikseen ja lähimmät leikkikaverit olivat olivat Karjalan siirtolaisten lapsia. -- Siis minä tunnen jatkuvasti olevani Lumivaarasta ja Karjalasta. (Liisa, syyskuu 2019.)

Objektiivisesti ja ulkoapäin määriteltynä karjalaisen identiteetin piirteenä pitäisin esimerkiksi ajatusta siitä, että karjalaiset ovat avuliaita muita ihmisiä kohtaan. Helin kertomassa se sekoittuu osittain myös ajatukseen omasta itsestä. Aineistolainauksissa Helin äiti Sirkka yhtyy tyttärensä mielipiteeseen ja Vernan karjalaisuus perustuu stereotypioihin sekä kirjasta luettuun karjalaisuuteen:

Ja semmonen vieraanvaraisuus, että vieraat otettiin hyvin vastaan, (Sirkka: Nii) iloisuus, semmone iloisuus mummielestä, --- Toiste auttaminen semmone, se mummielestä näky semmosena ihan selkeesti ---. (Heli ja Sirkka, syyskuu 2019.)

Siis mun karjalaisuushan perustuu stereotyyppioille. --- Mun poikaystävän äiti sano mun poikaystävälle, että sun pitää ymmärtää Verna, et Verna on semmonen karjalainen, et se itkee ja nauraa ja höpöttää koko ajan. Ja sit mää olin sillee et "mikä mää oon" Siis karjalainen, et eihän kukaa tollee mieti, et on jostai kotosin. --- Sit mää rupesin pohtii, että mää kyllä oon just semmonen. Ja sit mää jotenki joskus googlettelin sitä ku mää oon tällänen milleniaali nii tota sit siel tuli just et karjalaiset itkee ja nauraa ja jotenki nii sitte en mä tiiä, onks se totta, mut sitte mää jotenki koen, et se oli jotenki oikeestaa aika ihana juttu. --- Mussa on niinku puoli, joka vois olla karjalaista. Mää en oikein osaa selittää sitä, mut se tuntu hyvältä. --- Äidin puolen suku on Keski-Suomesta --- Mul on ollu meidän perheessä semmonen olo, et kaikki sanoo, että miten Verna osaa olla tommonen ilonen ja sit mä oon samalla tosi surullinen ja sit mulla on tää taidepuoli ja jotenki, koska meillä kukaa muu ei oo mitenkää ainakaa kuvataiteeseen kallellaa. Nii sit mulle on pienestä asti sanottu, että nää isän puolen isovanhemmat eli just nää Karjala-isovanhemmat, et he oli kyllä taitavii käsistää et mitä jos sieltä on tullu jotai. Nii sit mulla on niinku ollu sellanen ajatuksen siemen, et mussa on jotai spesiaali. --- Siis tällänen kirja ku Verna sisareni. Mää sain tän pienenä veljeltä lahjaks, koska tässä lukee Verna. Mut siis tota emmä pienenä tätä lukenu mutta mä pari vuotta sitte luin tän kirjan ja siis tää kertoo evakoista. Ja sitte sillo mää jotenki tajusin, et apua tässä on tämmönen niinku tarina ja et minkälainen se mun isovanhempien tarina sit on ollu, tästä. --- Ehkä mun karjalaiskäsitukset tulee ehkä vaan tosta kirjasta ja sitte mitä vaa netistä on lukenu ja just mun karjalakavereilta. (Verna, elokuu 2019.)

Heli Kaarina Kananen kirjoittaa väitöskirjassaan *Kontrolloitu sopeutuminen. Ortodoksinen siirtoväki sotien jälkeisessä Ylä-Savossa (1946-1959)*, että Suomeen siirtyi karjalaisia noin 407000. Heistä huolehdittiin valtion kunnittain järjestämän siirtoväenhuollon välityksellä. Maataloudesta elantonsa saaneen siirtoväen asutusta määrittä Maanhankintalaki ja siihen kuulunut kunnittainen asuttamissuunnitelma. Siirtoväestä noin 55% oli oikeutettu Maanhankintalain mukaiseen viljelys-

tai asuntoviljelystilaan. Lisäksi siirtokarjalaisten asutus toteutettiin siten, että talvisodan jälkeen vuonna 1940 laadittiin pika-asutuslaki, joka määritteli pitkälti myös siirtoväen lopullista sijoittumista. Ensimmäinen pika-asutuslaki hyödytti lähinnä muita kuin maataloussiirtoväkeä, sillä omaa tilaa odottamaan joutuneet maataloussiirtoväkiset eivät päässeet aloittamaan omaa elämää ja arkeaan samaan tapaan ja yhtä nopeasti kuin muut asutetut. Suuri osa siirtoväestä kuitenkin päätyi asumaan samoille seuduille kuin maataloussiirtoväki. (Kananen 2010, 13, 54-58.)

Kuten muitakin siirtokarjalaisia, myös lumivaaralaisia asutettiin muiden lumivaaralaisten kanssa samoille alueille, jonka takia naapurusto saattoi koostua lähes pelkästään lumivaaralaisista ja muista karjalaisista. Tällaisessa ympäristössä karjalaisuus oli koko ajan koetussa arjessa läsnä, kuten Liisa aiemmin esittämässäni aineistolainauksessa kertoo. Hänen kertomassaan tulee hyvin esiin lumivaaralaisen äidin ja tämän isovanhempien merkitys siinä vaiheessa, kun Liisa on kasvanut osaksi karjalaista yhteisöä. Myös hänen leikkiverinsa ja koko naapurustonsa olivat karjalaisia, joten erityisesti lapsuuden elinympäristö oli hyvin karjalaista.

Myös Eero kertoo viettäneensä äitinsä karjalaisten vanhempien kanssa paljon aikaa lapsuudessaan ja saaneensa sieltä esimerkiksi uskonnollisuuden perinnön. Uskonnollisuuden perintö liittyy Eeron tapauksessa vahvasti karjalaisuuteen ja lumivaaralaisuuteen, etenkin kun hänen äitinsä isä oli jo Lumivaarassa asuessaan ollut töissä seurakunnassa. Näin Eero kertoo isovanhemmistaan:

Toinen on Pälkjärveltä [Pälkjärvi sijaitsi Laatokan ja Pohjois-Karjalan rajalla], tuo äitin äiti, ja äitin isä on sieltä Huhtervusta [Huhtervu oli ja on kylä Lumivaarassa]. Ja he ovat tavanneet Viipurin markkinoilla. --- Se kotihan on ollu uskonnollinen --- tämä isoisähän oli pyhäkoulun opettaja siellä ja sitten oli Lumivaaran kirkon viimeinen suntio, elikkä sitä kautta se uskonnollinen perinne ja samoin sitten sitten isoäiti samalla lailla että... Mehän paljon lapset sitten vietettiin tai niinku lapsenlapset, mehä oltiin paljon siellä Tervolan Runkauksella --- siellä vietettiin yleensä kaikki kesälomat, joululomat, Pääsiäislomat, kaikki tämmöset kouluaikana. Ja tuota siellä oli sitte semmonen tapa, että ku oli kirkonmenot ratiosta, nii meidän piti kaikki istuu me ei saatu sillon tehdä mittään kukkaan, kaikki piti kuunnella hiljaa siellä se oli vaikia paikka pienelle pienelle kouluikäiselle lapsellekki nii istua yhdessä kohi vaan ja

kuunnella. Mutta ei ei saatu hiiskahtaakaan. Nämä on jääny. Ja sitte meitä oli meitä oli lapsia eri perheistä, nii meitä oli paljo sielä, aina aina viettämässä niitä lomiam. Ja vanhemmaksi ku tultii nii heinäpellolla oltii siellä ja oltii metsätöissä mukana ja kaikkia tämmösiä. Sieltä on saatu kasvatusta sitä kautta. (Eero, elokuu 2019.)

Myös laulujen ja musiikin kautta on mahdollista kaivata, muistella ja tuntea. Tarja Raninen-Siiskonen (1999) sivuaa musiikkia ja lauluja muutaman sivun verran tutkimuksessaan ja toteaa, ettei hänen haastatteluissaan juurikaan korostunut musiikin ja kirjallisuuden merkitys. Samalla hän kuitenkin kirjoittaa, että siirtokarjalaisuuden kokemisessa ja yhteisyyden synnyssä näillä asioilla on ollut vääjäämättä merkitystä. Karjalaisia lauluja ovat muun muassa *Säkkijärven polkka*, *Sellinen Ol' Viipuri (1923)*, *Heili Karjalasta* (Georg Malmstén 1938) ja *Karjalan poikia* -polkka uudella sanoituksella (1939). Raninen-Siiskosen mukaan karjalaisissa lauluissa kuvattiin karjalaiset rempseinä ja lapsenmielisinä. Isänmaallisempia ja vakavampia lauluja ovat *Karjalaisten laulu* (P.J. Hannikainen), *Reppurin laulu* (Oskar Merikanto, Iiro Härkönen ja Larin Kyösti) *Laatokka* (Mikko Uotinen) ja *Karjalan kunnailla* (Kansansävelmän mukaelma, Valter Juva). (Raninen-Siiskonen 1999, 224-226.) Omista haastateltavistani Eero kertoo äitinsä leiponeen lauantaisin ja kuunnelleen radiosta Karjalan kunnailla -kappaletta Anna Mutasen laulamana:

Ja se justiinsa tämä mikä on tämä Karjalan kunnaat laulu nii sehä oli äitille semmonen, semmonen, --- Hän monesti nii, ku se tuli melkein melkein joka lauantai ratiosta, Anna Mutanen laulo tämän näissä lauantaan toivotuissa levyissä. Monesti nii äiti joko leipo piirakoita tai rieskaa paisto sillon sillon ku oli nämä ja aina ko tämä laulu tuli nii meiän kaikkien piti hiljentyä siihen. --- Sanottii aina että istukaa, äläkää liikkuko. Ja äiti istui ja itki. Ja sitte tota muistan, että myös isä otti semmosen komennon, että sillon ku se tuli, nii sano meille lapsille, että nyt, nyt rauha. Että hänki kunnioitti tätä äitin... (Eero, elokuu 2019.)

Musiikin lisäksi tunne- ja aistikokemuksia on herättänyt ruoka. Ruuasta muistojaan kertoi muiden muassa Sirkka, joka on syntynyt Lumivaarassa, mutta lähtenyt evakkoon lapsena. Hänen kotonaan ei juurikaan puhuttu Karjalasta, eikä Sirkkan kertoman mukaan äiti tykännyt katsella valokuviakaan, mutta kun kysyin, näkyikö karjalaisuus kuitenkin muutoin arjessa, Sirkka vastasi:

No kyllä varmaanki... Äiti teki piirakat kuule ykskaks nii lauantaina, se oli aina lauantapäivä, ihan selvä, et piirakat tehää, ja isä tykkäs et ne pittää tehä ku tuota vaikka meitä isä oli semmone hiljane et se ei oikei paljon mittää omia mielipitteitään sanonu, mutta ni, äiti teki aina piirakat ja se oli se karjalanpaisti uunissa ja ja se oli siis se karjalaisuutta sitä. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Ruoka ja erityisesti leipominen tuli esiin haastatteluideni aikana. Tätä aihetta on kuvailtu myös aiemmassa karjalaisuuteen liittyvässä tutkimuksessa. Muun muassa Sallinen-Gimplin kirjoittaa karjalaisesta ruokaperinteestä ja karjalaisten ja kantasuomalaisten eroavista käsityksistä ruuasta. Vaikka ruokatapojakin oli ihmetelty, erityisesti piirakoiden leipomisen olivat opetelleet myös kantaväestöön kuuluvat monessa eri Suomen osassa. (Sallinen-Gimpl 1994, 201-214.) Myös Ulla Savolainen kirjoittaa evakoiden kokemuksista ruuasta ja siitä, että ruoka on materiaalisen olemuksensa lisäksi symbolista. Ruoasta ei jää muistoja vain ruuan tähden, vaan erityisesti ruokailun sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden vuoksi. Ruoalla on symboliarvoa, sillä ruoka on välttämätöntä elämän ylläpitämisen vuoksi. Ruoka ja ruokailu ovat lisäksi aistikokemuksia ja muistoja, joiden avulla kerrotaan elämästä ja etenkin lapsuudesta. (Savolainen 2015, 268.)

Sirkka ja Heli vertasivat karjalaisia sukulaisiaan ja karjalaisten käyttäytymistä pohjalaiset juuret omaavan Sirkan puolison ja Helin isän sukuun seuraavasti:

--- sitten taas niinku isän suku nii, nii se on ihan erilaista. Mutta tota ni... (Heli, syyskuu 2019.)

Nii hyö ovat semmosia... Pää pystyssä kulkijoita, ei hyö turhanpäite lähe jokkaista kumartelemaa. Heil on syytäki olla. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Nii en tiää siitä, mutta kyllähä sieläki puolella ollaa niinku avuliaita ja autetaa toisia ja näi, mut se on eri sorttista jotenki. (Heli, syyskuu 2019.)

Eri, ne tarttee sen, että se pyydetään. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Nii voi olla, että että se on sit semmosta auttamista karjalaisuudessa, ettei tarvi ees pyytää vaa... (Heli, syyskuu 2019.)

Vaa toinen meni jo heti. Joo, niinhä ne menivät niin ku tänneki tulivat kuule ku tätäki rakennettii nii kuka mikäki tuli jo työvehkeinee ja hyö tuli auttamaa ku täällä rakennetaa. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Nii pyytämättä? (Haastattelija, syyskuu 2019.)

Mmm, ilmammuuta joo. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Yllä olevasta aineistolainauksesta käy ilmi se, kuinka tätä tutkielmaa varten haastatellut lumivaaralaista sukua olevat ajattelevat ihmisten sosiaalisen ja fyysisenkin tilan aivan toisella tavalla, kuin vaikkapa pohjalaiset. He ikään kuin puuttuivat muiden asioihin pyytämättä, ja tämän toisten asioihin puuttumisen Sirkka ja Heli näkevät yhteisöllisenä ja positiivisena toisten auttamisena. Sallinen-Gimpl (1994, 289) kirjoittaaakin mielestäni onnistuneesti sosiaalisesta tilasta:

Sosiaalinen tila merkitsee ihmisten välisen vuorovaikutuksen eli *transaktion* tilaa. Sosiaalista tilaa voidaan rajata yksityisyyden ja julkisuuden alueisiin, joiden rajat ovat kunkin kulttuurin suosiman individualismin ja ryhmäsidonnaisuuden mukaisia. Itse viestintätapahtuma vuorovaikutustilanteessa on tietoista tai tiedostamatonta.

Sallinen-Gimplin tutkimuksessa tulee esiin, että karjalaiset pitävät hyvänä käytöksenä sitä, että yhteisö laitettiin yksilön edelle ja sosiaalisissa tilanteissa oltiin tuttavallisia eikä jätetty sosiaalista etäisyyttä. Länsisuomalaiset sitä vastoin pitävät Sallinen-Gimplen mukaan tällaista tuttavallisuutta arvostuksen puutteena ja epäkohteliaana käytöksenä. Länsisuomalaisten sosiaalinen tilankäyttö on hänen mukaansa ehtojen rajaamaa ja jäykkää seurustelua. (Sallinen-Gimpl 1994, 290-291.)

Sirkan ja Helin kertomasta käy ilmi myös se, miten stereotyyppisesti he ajattelevat karjalaisuudesta ja siitä, millaisia karjalaiset ovat. Samoin Eero kertoi, kuinka karjalaiset tai karjalaista sukujuurta olevat tunnistavat toisensa:

Me ollaan kaikki semmosia... että me periaatteessa tunnistetaan toisemme. Nimittäin nyt tuli, nyt tuli tuota semmonen tapaus kun olin tuolla Aivoliiton liittokokouksessa keväällä. Ja me istuttiin, meillä oli sitte semmonen illanvietto siinä, ja istuttiin,

istuttiin siinä ravintolan puolella. Ja siinä tuli semmonen, tais olla alta neljänkymmenen, sama kohtalo elikkä hänelläki oli tommonen aivoverenkiertohäiriö, semmonen naishenkilö tuli, tuli siihe minun viereeni istumaan sitten. Me siinä vähän aikaa juteltiin sitten, hän kysy, että ”eikai sun juuret ole Karjalassa?” Mää et ”on”. - -- En tiiä, tuliko se yhteys sitte siinä ihan jutellessa. (Eero, elokuu 2019.)

Eeron kertoman mukaan karjalaiset tunnistavat toisensa ja kokevat yhteyttä. Jos karjalaisuuteen liitetään edelleen kansanperinteenkerääjien tai esimerkiksi kirjailija Zacris Topeliuksen *Maamme kirjassa* esittämät heimopiirteet, kuten eläväisyys, ahkeruus ja puheliaisuus, on mielestäni Eeron voinut helposti ajatella olevan karjalaista sukua. (Raninen-Siiskonen 1999, 150-151.) Yllä oleva lainaus osoittaa kuitenkin sen, että karjalaisista esitettyihin stereotypioihin sopivat karjalaisjuuriset saattaa tunnistaa, mutta hiljaiset ja rauhalliset voivat jäädä tunnistamatta.

Haastattelemistani ihmisistä erityisesti Tuomo kertoi identifioivansa itsensä lappilaiseksi, ei karjalaiseksi. Tässäkin on hyvä huomata, että juuri stereotypiat tietynlaisten ihmisten kuulumisesta tiettyyn ryhmään jättävät myös osan pohtimaan ryhmän jäsenyyttä, jos eivät tunnista itseään heimolaisten kuvauksista. Tuomo pohtikin syitä, miksi nimenomaan lappilainen identiteetti on muovautunut niin vahvaksi. Esimerkiksi se, että karjalaisia tapahtumia ei juurikaan vietetä Pohjois-Suomessa, on osasy siihen, että Pohjois-Suomessa asuvien karjalaistaustaisten karjalainen identiteetti jää vähäiseksi tai kokonaan muotoutumatta. Osa lappilaisen identiteetin vahvuuden syynä on varmasti asuinympäristö Lapissa ja se, että Tuomolla on ollut enemmän kanssakäymistä lappilaisten kuin karjalaisten kanssa.

En ny voi sanoa, että ylpeyttä mutta tuota kyllä mie oon ihmisille kertonu että mie oon puolikarjalainen periaatteessa. Mutta en mie sitä häpeile, mutta en mie sitä, voin mie kokea ylpeyttä siitä, voin mie kokea ylpeyttä, voin mie kokea ylpeyttä, että mie oon rovaniemeläinenki mutta, mutta kyllä mie sitä tuon esille. --- Se karjalainen tausta on kumminki jääny aika vähäseks, että tai kaukana ja, tosiaa molemmat mummit on jo aikonaan lähteny muille maille Taivasille niin tuota, mutta isän suku on tästä, missä nyt asutaa nii tästä ympäristöstä nii ja täältä löytyy paljon tietoa tästä Rovaniemen alueesta ni sitä on tullu myös luettua ja tutkittua ni se varmaa vahvistaa enemmän sitä

lappilaista itsetuntoa. Tämmöstä, miks sitä sanotaa, identiteettiä. (Tuomo, elokuva 2019.)

3.2 Karjalaisuus – Ylpeyttä ja ennakkoluuloja

Haastattelemieni henkilöiden kokemukset karjalaisuudesta ovat osittain samankaltaisia. Kerronnassa toistuvat karjalaisten sukujuurien ja sosiaalisten suhteiden merkitys identiteetin rakentumisessa, matkat Karjalaan, haastattelemieni henkilöiden yhteys ja kaipaus luontoon sekä pääasiassa lyhyesti kerrottuna myös opiskelu- ja työelämäkulut. Olen huomannut, että erityisesti henkilön ikä näyttäisi vaikuttavan karjalaisuuden kokemukseen. Koska haastateltavani ovat syntyneet 1930-, 1940-, 1950-, 1960-, 1970- ja 1990 -luvulla ja edustivat sekä Lumivaarassa syntyneitä että heidän lapsiaan ja lapsenlapsiaan. Näen, että heidän kokemuksensa karjalaisuudesta ovat läheisesti yhteydessä syntymävuosikymmeneen ja myös lapsuus- ja nuoruusvuosien asuinympäristöihin. Vielä 1950 -luvulla syntyneille oli tavallista, että muut ihmiset pitivät heitä karjalaisina ja valtaväestöstä poikkeavina. Myöhempinä vuosikymmeninä syntyneillä ei tällaista kokemusta ollut.

Kysyin haastateltaviltani, millaisissa tilanteissa he ovat kokeneet ylpeyttä ja millaisissa tilanteissa häpeää karjalaisista sukujuuristaan. Nuorin haastateltavani 1990-luvulla syntynyt Verna oli vastikään alkanut kiinnostua juuristaan, ja kertoi:

No ooksää koskaan kokenu ylpeyttä karjalaisista sukujuurista? (Haastattelija, elokuva 2019.)

Noku mää alan tuntee, mää en tiä millä perusteella ja mistä tääki on tullu, musta se on jotenki siisti. Ehkä se liittyy siihen, että on yleisestikin keskusteltu ehkä muihin kulttuureihin liittyen niinku juurista ja kulttuurista ja näi ja yhtäkkii on niinku tajunnu, että mullaki on juuret ja kulttuuri ja mulla ei o pelkästään ne keskisuomalaiset vaa et sit mulla o jotai muutaki ehkä tai joo on. --- Varmaa siellä jotai häpeääki vois olla, mut mulle se ei oo välittyny. (Verna, elokuva 2019.)

Vastakohdan yllä olevalle aineistolainaukselle tarjoaa Lumivaarassa syntyneen Sirkan kokemus karjalaisuudesta ja evakkoudesta:

Mutta minulle jäip lapsuudesta se, että kun sanottii että kun ne oli noita evakoita ja minä luulin, että ne sanoo että emakko. Minä menin kotii ja itkin ja äiti sano ”Mikä on mikä on?” ja se kiristi ja kiristi ja pakko mun oli sanoo, että kun ne siaksi sanoo mua. ”Ei kukkaa ei sano kettää siaksi.” No mää, että sanoo ku ne huutaa koulussaki. ”No mite ne huutaa?” se huomaa kysyä, nii mää että ne huutaa että emakko. Äiti huomaa heti ”Joo ne, mää oon kuullu väärin, ne huutaa, että evakko.” Ne oli kovia kiusaa Vihtarissa siihe aikaa, et siellä, ei niitä nyt nii paljo ollu meitä evakkoja sinnekää laitettu, mutta lapset on semmosia, ja sitte jos on vähänkää semmone tossikan näkönen nii sitähän kiusataa heti, jos on semmone ettei pistä hanttii. Jos ois heti pannu nuri ne nii ei ois kiusattu. (Sirikka, elokuva 2019.)

Mutta tästä kiusaamisesta ja tappelemisesta tuli mieleeni sitte kysyäkki, että että ootteko tuntenu häpeää siitä karjalaistaustasuudesta? (Haastattelija, elokuva 2019.)

Kyllä. Se lyöti heti päälle, että kun te ootte tullu tänne ja me mentii Vihtariin sinne Pesosen taloon ku pantiin vaan sinne isoihin taloihin nää evakot, niin se emäntä keräs kaikki ja se otti kaikki peitot ja kaikki ja sano ”Tommone rosvot ku ne ryssät tulee ja” äitin kuulte puhu, ni äiti sano ”Antakaa emäntä olla niitten peittojen, että meillä on paljon kauniimpia peittoja itellä, mutta ne on pakkauksessa. Myö ei oteta teiän peittoja yhtää” ja niihä niistä sitte loppuje lopuks tuli nii niistä tuli parhaat kaverit sitte. (Sirikka, elokuva 2019.)

Myös Tarja Raininen-Siiskonen on tutkimuksessaan *Vieraana omalla maalla. Tutkimus karjalaisen siirtoväen muistelukerronnasta* (1999) löytänyt samankaltaisia kertomuksia, kuinka karjalaiset oli ensin otettu huonosti ”muukalaisina” vastaan, vaikka ennen sotia karjalaisia oli pidetty täysin suomalaisina. Nyt, tullessaan muiden suomalaisten koteihin ja apua tarvitessaan heitä pidettiin ”niinä” ja ”ryssinä”. Osa Raininen-Siiskosen haastattelemista henkilöistä oli myös kertonut varsin positiivisesti kohtaamisistaan, mutta se saattaa johtua siitä, että on haluttu ajatella positiivisesti ja selviytyä uudessa elämäntilanteessa. (Raininen-Siiskonen 1999, 154-156.) Ihmiset ovat erilaisia ja

varmasti yhtä monenlaista vastaanottoa ovat saaneet karjalaisetkin osakseen, kuin on ihmisiä ja taloja ollut.

Sirkka muistelee varsin elävästi evakkoaikaa monesta näkökulmasta ja tarinamuotoisesti. Vaikka häpeän tunne on selvästi läsnä ainakin muistoissa edelleen, hän on kuitenkin ymmärtäväinen ja osaa katsoa asioiden monia puolia eikä aseta valtaväestöä yksipuoliseksi syylliseksi siirtokarjalaisten evakoiden kokemiin negatiivisiin tunteisiin ja tilanteisiin. Seuraavassa aineistolainauksessa hän vertaa tuota asuttamistilannetta nykyaikaan ja Heli-tytär tuo asiaan yhden näkökulman lisää:

Entäpä jos meille nyt, meille nyt laitettas kuule näitä tuolta jotaki puolalaisia tai jotaki, nii kyllä minäkii varmasti, en tiä, käskisinkö sisällekkää. Yhtää ei oo tarttunu se, että mää oisin myötämielinen nyt, ku mää oon oikei miettiny sitä mites mää ottasi vastaa, jos tulis semmone tapaus ni, ni mää aattele, en mitenkää. Oon mä nii kylmäverinen. (Sirkka, elokuva 2019.)

Mutta tätähä on tutkittu tätä asiaa, kerra puhuttii sun kanssa, että ne jotka on saanu huonoa kohtelua, ni ne ei myöskää niinku pysty sitä empatiaa tuntemaan sitte niinku, että tota se johtuu siitä kohtelusta, minkä te ootte saanu. (Heli, elokuva 2019.)

Näistä äiti-Sirkan ja tytär-Helin kommentteista voi päätellä, että huonon kohtelun jäljet ovat pitkät ja kulkevat mukana koko elämän ajan. Toisaalta lapsuuden negatiivisiin kokemuksiin ei ole pakko jäädä kiinni, ja vaikka kantaväestön kanssa onkin ollut konfliktitilanteita, on moni siirtokarjalaisista kuitenkin päätenyt naimisiin kantaväestön edustajan kanssa. Esimerkiksi Pirkolla on monenlaisia kiusaamiskokemuksia lapsuudestaan, mutta hän on Sirkan tavoin päätenyt naimisiin pohjalaisen miehen kanssa.

Seuraavassa aineistolainauksessa Pirkko kertoo lapsuudenkokemuksistaan. Niitä analysoimalla on mahdollista huomata, miten ihmisen mieli piilottaa vaikeita asioita:

Lapsena sitä [karjalaisuutta] niinkö jotenki häpeski. Mulla oli hyvin tuttua tää ku naapurin lapset ruukas mulle sanoo, ettei sitä noin ruukata sanoa eikä tehä. --- Enhä määh koululaisena tai opiskeluaikana puhunu karjalaisuudesta mitää. --- Pidin sen jotenki piilossa.

--- Raivon tunne tuota, määh olin alottanu koulun, olin varmaa ensimmäisellä luokalla ja tuota meitäh sitte siihen aikaan oli aika paljon lapsia, ja tuota, kulettii sitte yhdessä ja missä me asuimme Vanha Raahentien varsi, siinä oli näitä rintamamiestaloja aika paljo ja sitte siinä oli yks Kari, joka tota, määh en tykänny siitä yhtää, se ruukas aina niinkö määh, mulle jääny mielee sana räkyttää minulle --- Sitte oli yks talvinen päivä ja oli hirveän paljo lunta ja oli korkeat penkat, penkat tota tien molemmin puolin, se Kari sano mulle jottai inhottavasti ja määh raivostuin aivan hirvittävästi, ja määh ku olin vahva, vahva tyttö sillo nii määh sen puskin siihe lumipenkkaan ja se niinkö uppos siihe jonku verran ja lakki lensi päästä. Ja tuota määh otin sen lakin ja täytin lumella ja panin sen pojan päähän ja kyllä mulle tietysti paha olo tuli siinä. --- Mulla meni montakymmentä vuotta, ennenkö määh niinkö muistin tuota mitä se oli mulle sanonu. Ja se oli tuota "senkin karjalaisten penikka". (Pirkko, elokuu 2019.)

Pirkko kertoo vahvana tyttönä voineensa puolustautua. Hän mainitsee jopa raivoissaan tapelleensa Kari nimisen pojan kanssa. Lopulta vuosikymmenten jälkeen Pirkon muistista oli tullut esiin, että Pirkko oli raivostunut nimenomaan siitä, että hänen karjalaista perhettään ja yhteisöään sekä identiteettiään oli loukattu.

1940-luvulla syntynyt Eero kertoo, että karjalaisia pidettiin erilaisina kuin muut. Koulussa ei esimerkiksi saanut puhua karjalan murretta, vaan piti opetella paikallinen puhetyyli. Raninen-Siiskosen (1999, 171-175) mukaan karjalainen murre katosi juurikin lasten ja nuorten osalta nopeasti, sillä he olivat suuren osan päiväistään altistuneita joko yleiskielelle, kirjakielelle tai paikallismurteelle.

Sillon kouluaijana, kansakouluaijana, sillon koki häpeää. --- Meitähän niinko tavallaan hyljeksittiin sillon, oli osa, osa oli ihmisiä semmosia jotka, jotka piti normaalina ja mutta sitte taas oli osa semmosia, semmosia joitten kanssa...

Nimiteltiin kaikenlaisilla. Ja sitte taas ku meilläkihän oli sillo lapsuudessa nii, nii nii, mehän oltii vähä niinku köyhästä perheestä olevia, ku äitillähä ei ollu oikeestaan mitää silloin ku tuli ja isä, isä oli vähä niinko työttömänäki välissä ja se toimeentulo oli semmosta, että silloin koulusta ni, meillähän saatii, saatii niinko semmosta kunnan sosiaalityön kautta saatii semmosia avustuksia, että kerran vuolessa saatii esimerkiksi yht kengät. Ja siitä sitte kiusattiin aina, että mehä ollaa kunnan elättejä. -- Sehän annettiin kaikille semmosille, jotka oli tommosta köyhästä. --- Sitte taas silloin kiellettiin esimerkiksi puhumasta karjalan murteella, että sehä piti niinku opetella puhumaan, ei koulussa saanu käyttää karjalan murretta. (Eero, elokuu 2019.)

Eeron tapauksessa kiusaamiseen vaikutti se, että hän oli karjalainen ja lisäksi köyhäkin. Karjalaisuutta yritettiin kitkeä pois ja saada Eero ja muut Kemissä asuvat karjalaistaustaiset kemiläisiksi. Eeron äiti lunasti paikkansa yhteisössä leipomalla monenlaisiin juhliin karjalanpiirakoita. Kemiläisten mieliksi hän opetteli myös rieskanteon taidon. Kuten aiemmassa luvussa jo mainitsin, ruoka on tärkeä osa kulttuuria sekä aistikokemuksia. (Ks. myös Savolainen 2015, 268.)

Äitillä oli siinäki mielessä hyvä, että ko hän osas tehdä näitä karjalanpiirakoita. Kyläläiset pyysi sitte kaikenlaisiin juhliin, syntymäpäiviin, hautajaisiin, tämmösiin niin tuota äitiä leipomaan piirakoita. --- Hän pääsi niinko tuota, miten sen nyt sanois, piireihin. --- Hän myös oppi tämän, ja täällähän tehään tätä rieskaa, niin tuota hän sitä leipo niin tuota, aina nämä ni kasvatti sitä hyväksyntää kyläläisten keskuudessa. (Eero, elokuu 2019.)

1970-luvun lopulla syntynyt Tapio suhtautui sukujuuriinsa kunnioittavasti mutta varsin realistisesti ja jopa objektiivisesti, vaikka voisi ajatella, että objektiivinen suhtautuminen omaan sukuunsa ja itseensä voisi olla varsin hankalaa. Hän kertoi tutkivansa ja etsivänsä tietoa internetistä ja haaveilevansa käynnistä maakunta-arkistossa Oulussa. Hän kävisi mielellään myös karjalaisissa tapahtumissa, jos ne olisivat lähempänä:

Haluaisin käyä Maakunta-arkistosa Oulusa kattomasa noita vanhoja juttuja, mutta sinneki on aika ajjaa ja muuta ja mutta ehkä sitte joskus. --- Yllesä etin noita sukujuttuja, mitä löytyy sukunimen perusteella tuolta netistä ja muuta. --- No lumivaaralaiste tapahtumat o tuolla Etelä-Suomesa aika paljolti mutta tuota Rovaniemellä on välillä ollu jotaki perinnetapahtumia ja oli täällä joku perinnetapahtuma muutama vuos sitte ja kävin sielä kiertelemässä ja kattelemassa. (Tuomo, elokuva 2019.)

3.3 Karjalaiset ja venäläiset – ystäviä vai vihollisia?

Anneli Ilosen tutkimuksessa merkittävänä asiana nousee esiin raja ja rajan kammo esimerkiksi niin, että ennen toista maailmansotaa rajan lähellä asuneet muistelivat tuota aikaa pelonsekaisesti. He muistelivat traagisia ja pelottavia kohtaamisia Neuvostoliittolaisten virkamiesten kanssa. Esimerkiksi tästä sopii Ilosen tutkimuksesta suora aineistolainaus: ”Rajallahan on aina niitä rajan kiroja. Täytyy kärsii niitä – tappoja...” (Ilonen 2013, 84.)

Tällaista rajan kammoa ei ole minun tekemissäni haastatteluissa tullut esille. Uskoisin, että jos olisin haastatellut lähemmäs 100-vuotiaita henkilöitä, jotka muistavat ajan ennen talvisotaa, olisi rajan kammo saattanut haastatteluissa tulla esiin, sillä Ilosen mukaan hänen haastattelemansa henkilöt olivat kuvanneet nimenomaan aikaa ennen talvisotaa. Ilosen haastatteluissa tuli ilmi myös selvä jako Suomen ja Venäjän / Neuvostoliiton välille. (Ilonen 2013, 84-85.) Omissa haastatteluissani tällainen jako ei ollut yhtä selvä, mutta yksi haastateltavistani puhui ”ryssistä” ja siitä, kuinka ”ryssät” veivät heidän kotipaikkansa.

Venäjä? (Haastattelija, syyskuu 2019.)

Mää sanon ryssä. - - Ei ois saanu sannoo ryssä. Mut sanon ku vihaan kerran niitä. -- Eikä tätä uskalla monessa paikassa sannookkaa. Mut se on se. Mitäs vei meiän kojnin. Mitäs vei viattomilta kojnin. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Sirkka, kuten moni muukin haastateltava, oli matkustanut joitain kertoja Karjalassa entisellä kotiseudullaan ja muuallakin Venäjällä. Kuitenkin Sirkan ajatukset ”ryssistä” ovat näin negatiivisia. Ajatukset venäläisistä tulivat toisella tavalla esiin vielä haastattelutilanteen jälkeen, kun jäin Sirkan syntymäpäiväkahveille. Sirkan aviomies Matti kehui tuolloin venäläisiä tuttaviani, että heillä vieraillessa olivat pöydät notkuneet ruuasta. Olisiko siis niin, että ”ryssä” on nimitys sellaiselle henkilöimättömälle pahalle, joka ikään kuin vaani itärajan takana erityisesti maailmansotien välillä sekä toisen maailmansodan aikana ja sen jälkimainingeissa? Heli Kaarina Kananen (2010) käsittelee ryssittelyä sekä omiin haastateltaviinsa eli karjalan ortodoksiin siirtolaisiin kohdistuneena rajanvetona ja halveksuntana, että ryssä -sanana käyttöä 1900-luvun alkupuolella. Tässä tapauksessa nimenomaan ryssä -sanana käyttö muussa tapauksessa kuin siirtolaisiin viitattaessa on relevanttia. Kananen kirjoittaa, että ryssä -sanaa käytettiin enenevässä määrin sitä mukaa, kun Suomen ja Venäjän välit kiristyivät. Ryssittely kuului etenkin itsenäistymisen jälkeiseen aikaan, jolloin haluttiin tehdä selvä jako suomalaisten ja venäläisten välille. Ryssä kattoi myös Suomen asemaa heiluttamaan pyrkineet sosialistit. Lisäksi ryssä sana liitettiin jumalattomuuteen ja siihen, että venäläisiä vastaan taistellessa puolustettiin myös suomalaista kristillisyyttä. (Kananen 2010, 91.) Oma näkemykseni on, että arjessa ihmiset tapaavat toisensa ihmisinä ja tuskin kovinkaan moni kutsuu ”ryssiksi” niitä venäläisiä, joiden kanssa on tutustunut esimerkiksi käydessään kotiseutumatkoihin Karjalassa.

Anneli Ilonen (2013, 103) kirjoittaa, etteivät evakot välttämättä halua käydä kotiseudullaan, joka on vieraan vallan alla. Hän erittelee, kuinka ristiriitaisia tunteita ja ajatuksia kotiseutumatkoihin käyminen aiheuttaa. Ilosen (2013, 104-105) mukaan kotiseutumatkoihin koetaan sekä liikutusta että käytännön hankaluuksia ja moni haastatelluista kertoo toiveestaan Karjalan palauttamiseksi. Omassa tutkimuksessani Karjalan palauttamisesta ei juurikaan puhuttu, ainoastaan kaksi haastateltavista, Pirkko ja Tuomo, viittasivat siihen:

Kyllä mä olisin sitä mieltä, että kyllä se varmasti Venäjän aluetta tulee jatkossakin olemaan että. Ohan tästä Karjalan palautuksesta puhuttu ja nytteki ollu vasta esillä taas että, mut en minä jaksa uskoa ---. (Pirkko, elokuu 2019.)

Mitä sitä on muitten ihmisten kertomana kattellu netistä ja ohjelmia mitä on tullu ni, onhan se ollu semmonen kulta, kultanen maa missä kaikki on ollu ihanaa, mutta

elämäähän se on ollu sillonki siellä, että onko se ollu sitten täällä vai onko se ollu sielä, molemmat o ollu omanlaiseensa elämää mutta nyky-Karjalasta, ei mulla mittää kaipuuta oo sinne mennä, elämä kulkee kyllä menojaa ja se Karjalan meneminen Neuvostoliittoon tai Venäjälle sen jälkeen nii se on vaa yks osa tässä maailmahistorian muutoksessa mitä on ollu että. (Tuomo, elokuu 2019.)

Ilosen ensimmäiset haastattelut sijoittuivat vuoteen 2004, omat haastatteluni toteutin viisitoista vuotta myöhemmin 2019. Onkin kysyttävä, ovatko ajatukset Venäjästä ja Karjalan palautuksesta muuttuneet olennaisesti viimeisen noin viidentoista vuoden aikana? Lisäksi olen itse tutkijana eri sukupolvea Ilosen kanssa ja edustan kulttuurintutkimuksen alaa, jolloin suhtautumiseni kulttuuriin on erilainen, kuin muiden tutkimusalojen edustajilla. Ilonen (2013, 105) kirjoittaa, että ihmiset kokevat venäläisen kulttuurin liian erilaiseksi ja venäläiset käytännöt asioiden hoidossa hankaliksi. Myös suomalaisten kotiseuduilleen pystyttämien muistomerkkien joutuneen kaltoinkohdehduiksi ja etteivät venäläiset hallintoviranomaiset pidä sopimuksiaan koskien suomalaisten hautausmaiden suojelua:

Utisten mukaan suomalaisten kotiseuduilleen pystyttämiä muistomerkkejä on tuhottu tai varastettu tai häväisty. Venäläiset hallintoviranomaiset eivät pidä sopimuksia esimerkiksi suomalaisten hautausmaita koskevista suojelualueista. (Ilonen 2013, 105.)

Itse olen tutkielmaa tehdessäni kuullut aivan toisenlaisista ajatuksista venäläisten ja suomalaisten yhteistyössä. Esimerkiksi Lumi-Säätiön puheenjohtaja Kari Rapon kanssa sähköpostitse ja puhelimitse käydyissä keskusteluissa hän kertoi tekevänsä viikoittain yhteistyötä venäläisten kanssa, etenkin kun Lumivaaran kirkon korjaustöissä ja hautausmaiden ylläpidossa ovat mukana paikalliset venäläiset ystävät. Haastattelemieni ihmisten kokemukset ja ajatukset venäläisistä olivat monenlaisia, eikä asiaa kovin paljoa kommentoitu. Eniten kommentoi Pirkko, jolla on ystäviä Venäjällä:

Me on tutustuttu venäläisiin ihmisiin ja... No alkuun, alkuun oli aika epäluulosta se suhtautuminen heidän puoleltaan ja tai molemmin puolin varmaanki. Ja mää muistan että tshuna [venäjänkielinen haukkumasana suomalaisista ja suomen sukuisista] on mulleikki huuettu Lahdenpohjan kadulla, mutta tuota niistä on tullu ihan tämmösiä

kavereita, ystäviä. Että mennää aina tapaamaan ja sähköpostiaki vaihetaan. (Pirkko, elokuu 2019.)

Jokaisen haastattelun päätteeksi tein loppupelin haastateltavieni kanssa siten, että sanoin heille kuusi sanaa, joihin kuhunkin heidän tuli vastata yhdellä sanalla. Sanalista kokonaisuudessaan löytyy liitteenä olevasta haastattelurungosta ja vastaukset kaikkiin kysymiini sanoihin maisterintutkielmani lisäosana toimivasta dokumenttielokuvasta.

Venäjä? (Haastattelija, 2019.)

Kauhee. (Heli, syyskuu 2019.)

Ryssä. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Mua vähä häirittee tuo Venäjän nykymeno, ko tuntuu että venäjäläiset kaipaa Neuvostoliittoa. Mulla on semmonen käsitys siitä että osa ellei suuri osa muistot kultautuu ja Venäjä on sama ko Neuvostoliitto. (Tuomo, elokuu 2019.)

Naapuri. (Eero, elokuu 2019.)

Ystävä. (Pirkko, elokuu 2019.)

Naapuri. (Liisa, syyskuu 2019.)

Naapurimaa. (Verna, elokuu 2019.)

3.4 Paikat, esineet ja maisema muistoissa ja muistojen luoja

Jokainen haastateltavani kertoi jotain luontosuhteestaan, eikä kukaan asunut kaupungin keskustassa, vaan kaupunkikeskuksen ulkopuolella tai maaseudulla. Jopa Helsingissä asuvan Vernan koti sijaitsi luonnonläheisellä ja metsäisellä paikalla. Haastateltavillani oli myös erilaisia luontoon liittyviä harrastuksia, kuten marjastus, sienestys, retkeily, vaellus ja luontokuvaus.

Meil on koira, mää käyn koiran kanssa metsässä ja etupäässä haahuilen, otan luontokuvia --- jonku verran käydään esimes sienessä, mutta tota me ollaan aika laiskoja marjastajia. --- Esmes meidän lapset on partiossa ja mää itte olin partiossa ja se on musta kivaa, nii mä ängin nekin sinne ja onneks ne nyt on tykänny siitä. ---

Ennenkaikeä mä kyllä viihdyn mettässä mun koiran kanssa, et se on semmonen jota kaipaa sillon ku ei oo siihen mahollisuutta. --- Itsessään niinku metsä on mulle tärkeä, koska sehä on aina erilainen, ettei se oo niinku koskaan se sama metsä, koska siellä on aina jotain uutta. --- Mä ehkä koen kuuluvani mettä-Suomeen, et sen mää huomasin Hollannissa hyvin vahvasti, et mä kaipasin, kaipasin tänne [Keski-Suomeen] ja itseasiassa myöskin pääkaupunkiseudulla Helsingissä asuessani. (Riitta, marraskuu 2019.)

Yllä olevassa lainauksessa monessa eri maassa ja kaupungissa asunut Riitta kuvailee kaipuutaan ”mettä-Suomeen”, tarkoittaen sillä Keski-Suomea. Myös Vernalla on samankaltainen kaipuu ”metikköön”, josta voi lukea alla olevasta aineistolainauksesta.

Mää tosiaan tykkään ihan hirveesti luonnosta ja tota retkeilen ja vaellan, varsinki kesäaikaan. --- No joo niinpä juu. Noku mulla on just tää pohdinta meneillä. Mää niinku asun Helsingissä, mut mä oon nyt asunu täällä jo sen verran, et kyl mä oon kotiutunu, mut samalla sillee et yöh, kaupunki. Et mulla on koko ajan semmonen kaipuu johonkin metikköön. (Verna, elokuu 2019.)

Myös vanhin haastateltavani Sirkka ja hänen tyttärensä Heli ja Sirkan puoliso Matti kertoivat, että etenkin aiemmin he, Matti ja Sirkka, ovat viettäneet paljon aikaa luonnossa. Nykyään marjastus ja sienestys on siirretty Helin tehtäviksi:

Aikasemmin ku me oltiin vähän kunnossa mukamasi, ei muuta ku veneeseen, ja Keurusselälle ja ongelle tai verkot laskee. Ja etupäässä sitä semmost pilkkionkii. Se oli semmone oikei hyvä harrastus. --- Kyllä sitä tehti ihan koko päiväki joskus, ei muuta ku eväät, hyvät eväät vaa mukaan ja sit meillä oli telttaki välillä oltii yötä mutta harvemmin ku täs on nii lyhyt matka ja ranta on tossa nii likellä että veneen saa. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Marjastus, sienestys... (Heli, syyskuu 2019.)

Nii no se on joo. Noni, sienestys on oikee ekstrahommaa ja se on vähä niinkö hänen [Matti-puolison] hommaa. Mää sielä perässä kulen sitte. Ja sitten tietysti puhdistan ja

laitan ne sienet. Aina meillä on tehty sitä sienestystä. Ja nyt se on siirretty sitte perintönä tännepäin [Helille]. Ja hyvin toimii. --- Kyllä sienet tulee äkkiä ja marjat ja niinku puolukatki tuli ykskaks hupsahti äsken, ei oo ku muutama päivä ni sangolline puolukoita. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Haastateltavani Eero soitti minulle ennen joulua 2019. Kun kerroin hänelle, että kaikki haastatellut ovat puhuneet luonnosta, hän ajatteli, että ehkä se on maiseman kaipuuta. Aloinkin miettiä, voiko kaipuu johonkin maisemaan siirtyä muistoissa? Vernan tapauksessa kysymys lienee kaipuusta hänelle tuttuun ja turvalliseen keskisuomalaiseen maalaismaisemaan, mutta Riitan tapauksessa asia on monimutkaisempi, koska alla olevassa lainauksessa hänen oma metsän kaipuunsa sekoittuu mummon kertomiin maisemamuistoihin Karjalasta. Myös Liisa kertoi oman äitinsä ja äidin vanhempien muistoista Karjalasta ja karjalaisesta maisemasta ja paikoista, ja että hän haluaa pitää kiinni näistä muistosta. Näin ollen sekä Liisa että Riitta olivat saaneet vanhemmilta sukulaisiltaan siirtyneitä muistoja tavallaan omiksi muistoikseen. Näitä muistoja voidaan pitää perhemuistoina ja kollektiivisena muistamisena.

Ehkä se yhteys Laatokkaan --- Mullahan on Lumivaarasta etupäässä mielikuva justiin mun mummoni puheitten perusteella. Että siellä toistuu ehkä just ne metsät ja Laatokan läheisyys. (Riitta, marraskuu 2019.)

Minä haluan muistaa ne mielikuvat, mitkä sain lapsena. Laatokan ja sen hiekkarannan, kissan laiturilla, saunan ja äidin kotitalon ja mummolan, jossa äiti juoksi ja ja ja hänen mummonsa oli hänelle hyvin rakas. --- Karjalassa olen käynyt ainoastaan Viipurissa. Se näytti hyvin surulliselta. Se on ihan erilainen se Karjala, joka on tänä päivänä, verrattuna siihen Karjalaan, joka oli minun äitini Karjala ja minun isovanhempieni Karjala. Ja itseasiassa haluan säilyttää sen Karjalan, joka on, joka oli, isoäidin ja isoisän ja äidin Karjala, koska se on minulle elävä mielikuva, ja sellaisena haluan sitä ajatella ja sen muistaa. (Liisa, syyskuu 2019.)

Pirkko taas on matkaillut useita kertoja Karjalassa ja muuallakin Venäjällä ja kertoo, että onhan siellä muutoksiakin tapahtunut Neuvostoliiton jälkeisenä aikana, kun suomalaiset ovat sinne päässeet. Hänelle tärkeäksi Karjalan matkailussa on tullut luonto.

Olemme Laatokan rakastajia, uimme ja soudamme. Ja vaellamme luonnossa. --- Mää rakastuin siihen luontoon, Laatokan saaristoon ja rantoihin, metsiin. (Pirkko, elokuva 2019.)

Oman kokemukseni mukaan Lumivaaran kirkko tulee usein esiin lumivaaralaistaustaisten kanssa keskustellessa. Kyseinen kirkko on omaankin mieleeni jäänyt yhtenä selkeänä kohteena Lumivaarassa käytyäni. Itse kävin toukokuussa 2017 Jaakkiman Sanomien lukijamatkalla soittamassa Lumivaaran kirkonkelloja. Kirkonkellojen soitto oli muutamien mukana olleiden miesten mielestä perinne. Lisäksi sain kunnian laskea kukat kirkon viereiselle sankarivainajien hautausmaan muistomerkillä. Tämä kunnia minulle ilmeisesti annettiin siksi, että olin matkan nuorin osallistuja. Muutamaan otteeseen Lumivaaran kirkko tuli esiin myös haastatteluita tehdessäni.

Netistä oon guuglaillu Karjalaa ja sit sielt tulee Lumivaaran kirkko ja mä tiedän, että mun isovanhemmat on vihitty sielä. (Verna, elokuva 2019.)

Tuo Lumivaaran kirkko, että ku mä olen siitä nii ylpee ku isä on ollu tekemässä. --- Se on semmonen, mitä mä aina, että aatteleppas, että meiän isä on ollu sitä tekemässä, siinä porukassa. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Tämä isoisähän oli pyhäkoulun opettaja siellä ja sitten oli Lumivaaran kirkon viimeinen suntio. (Eero, elokuva 2019.)

Yllä esitettyjä aineistolainauksia yhdistää se, että Lumivaaran kirkolla on suvun historiassa tärkeä merkitys. Näiden aineistolainauksen valossa Lumivaaran kirkko liittyy nimenomaan mainittuihin

henkilöihin, ei niinkään nykyhetkellä Lumivaarassa sijaitsevaan kirkkoon. Yllä olevissa aineistolainauksissa kirkkoa ei myös määritellä juurikaan ”meidän lumivaaralaisten” kulttuurin paikaksi. Enemminkin Lumivaaran kirkko yhdistää aineiston perusteella paikan muistoihin sukulaisista.

Sirkan puoliso Matti kertoi, että heidän seinäkellonsa on Sirkan mummon vanha.

Määpäs näytän, kato ko tässä on Karjalasta tuotu Sirkan mummon kello. --- Torilla oli semmonen myyjä, joka näitä myi, se [Sirkan pappa] kävi silloin ostamassa sen sieltä. (Matti, syyskuu 2019.)

Nii, Karjalassa. --- Se on äidin äitillä ollu ja sitte se jäi niinko äitille ja sitte se kello oli tuossa ja sitä on yks ja toine vähä jo ja sitte minä että eihän se mihinkää ku se on minun kello. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Siinä se on raksuttanu tuota, yhen kerran se oli tuolla sepässä vai putsas sen sillo ja se käy ihan täysin vielä. (Matti, syyskuu 2019.)

Siis nää on ku kirkonkellot. (Heli, syyskuu 2019.)

Sirkalle tärkeä paikka Lumivaarassa on hänet monesti pelastanut iso kivi. Sen he olivat nähneet myös käydessään kotipaikalla kotiseutumatkalla. Sirkka näytti minulle myös haastattelun jälkeen valokuvan, jossa hän pienenä tyttönä kantaa nukkea kainalossaan ja kertoi, kuinka oli kerran pommituksen aikaan lähtenyt pelastamaan nukkea talosta, vaikka olisi pitänyt pysyä kiven suojassa piilossa.

Eikä sielä ollu mittää ku se iso kivi oli mikä mun hengen on pelastanu monta kertaa nii se oli ennää mitä tunti paikallaa. Oliha ne muut rakennukset just ja just semmosia mutta se oli semmone mikä oli nii tärkeä. Ku isä oli neuvonu, se vei meiat sinne kiven taakse, valtavan iso kivi. Se oli sillo iso ku mää olin pieni. Mut nyt se oli kutistunu ku myö käytiin. Isä oli neuvonu, isä vei meijät sinne ja sano, mutta ku isän piti olla sahalla ku isä oli asentajatöissä, ne lautoja sahas valtiolle, millekkä, ja sitten tota

äitin piti sitte olla tornissa vahtimassa lentokoneita, en tiää mikä sen virka oli mut se oli määrätty semmosee hommaan. Nii äit- isä vei meiät sinne kive luokse ja sano että kattokaa ku lentokone menee tuolla, sillo mennää tälle puolen kivee, sit ku se menee tuolla nii mennää tuolle puolen kivee. Meiä piti kiertää sitä kivee sitte. --- Sit ku mä kysyin aina, että oliko ryttän kone nii, omia oli, no ei mitää hätää, ku omat koneet lentelee, määki olin nii onnelline vaa vaikka kauhee räiske kuulu sillo ensimmäise kerran ku oltii siellä välillä enne tätä lopullista lähtöö. (Sirkka, syyskuu 2019.)

Myös Tuomo esitteli valokuvia mummistaan Maijasta, joka on kotoisin Lumivaaran Kesvalahdelta. Valokuvissa näkyi esimerkiksi soutu- ja kajakilukuvia ilmeisesti Karjalastakin. Valitettavasti suoraa aineistolainausta tästä ei ole, sillä Tuomo muisti esitellä kuvia laitettuaamme jo kameran ja tallentimen kiinni. Liisa taas esitteli enonsa puhdetyönä tekemää peiliä:

Tässä on esine, jota arvostan paljon. Tämä on enoni tuoma puhdetyö rintamalta ja sain tämän äidiltä, ja se on minulle erittäin rakas. Tämä oli mummon eteisen pöydällä silloin, kun olin lapsi, ja mummo antoi tämän äidille ja äiti antoi tämän minulle ja minä tulen antamaan tämän tyttärelleni. (Liisa, syyskuu 2019.)

Vaikka aineistolainauksesta ei niinkään tule esiin Karjala, se kertoo joka tapauksessa siitä, kuinka esineiden kautta säilyvät muistot ja lämpimät tunteet sukulaisia kohtaan vuosikymmentenkin päähän.

Anneli Ilonen kirjoittaa paikan käsitteestä identiteetin luojana ja paikan käsitteeseen liittyvästä maiseman käsitteestä. Hän viittaa Maria Lähteenmäen (1999) ja Yi-Fu Tuanin (1979) tutkimuksiin paikasta ja tilasta todeten:

Koti ja kotiseudun maisema merkitsevät turvaa ja tuttua. Jos tutut esineet katoavat, ei paikkaa koeta samana, mutta maiseman laajuus on säilynyt ja tuo turvallisen kodin tunteen.” (Ilonen 2013, 51.)

Tämä toteamus liittyy omiin aineistoihini sekä muistoissa olevissa maisemissa että itse koettuina maisemina ja niin ikään kertomukseen Pirkon isän niittokoneesta. Jotain tuttua on säilynyt joko maisemana ilman muita esineitä, tai jopa esineiden tasolla. Kenties tietynlainen maisema onkin lumivaaralaisittain jaettava? Ovatko metsät, kalliot ja vesistöt erityisen tärkeitä lumivaaralaista sukua oleville?

Ja niittokone oli. Siinähan niinku, se oli hyvin säilyny ja tuota me siinä ruukattii aina kuvauttaa itseämme. No sittehä, sinne on tullu mantereen puolelle tämmönen Lumivaara Camping niminen paikka, jossa on niinku semmonen mökkikylä ja oltii siellä, ollaan oltu useita kertoja ja sitte vuosi sitte tai toissa vuonna määh huomasi, että siellä on just samanlainen niittokone tuotu sinne pihhaan. Ja mehä souvettii sitte,, siinä on kolmesataa metriä sinne Timonsaareen, isän kotipaikkaan, nii onko siellä niittokonetta. Ei ollu. No me sitte saatii selville tulkin avulla, että ne oli soutuken käyneet hakemassa sen ja ottaneet koristeeksi. Ja tuota...Siittä sitte keskusteltii, määhki olin niinku aatellu, että voisko sitä tuoda kotiin ja yks kaveri oli tutkinukin miten se olis mahollista, mutta määh että se ois niin työläs homma, että emmäh siihe rupia. Ja määh sitte sanoin tälle Campingin omistajalle, että sillä on tehty työtä täällä Harviossa, että tämä on sen paikka, että tää on oikea paikka tälle niittokoneelle. Ja sitte määh seuraavan talven aikana mietin, että pittäähän siihe saaha joku kilpi, että kenen se on ja kuka sil on tehny töitä ja... No mulla on venäläisiä ystäviä, jotka laatiit tekstin venäjäksi ja määh tietysti suomeksi ja no täältä ei löytyny Raahesta ketään, joka ois tehny venäläisillä tai kyrillisillä kirjaimilla, no Kostamuksessa teetetii se. Vietii sitte seuraavana kesänä sinne ja määh sitte aatteli että säilyyköhä tuo kovin kauan nii ne oli nyt sen kunnostaneet sen niittokonneen ja kilpi oli paikallaa ja se oli niinku koristeena, se oli tehty lampi ja se oli niinkö semmoseksi rekvisiitaksi. (Pirkko, elokuu 2019.)

Pirkon kertomassa tarinassa on läsnä sekä kaiho isän omistamaa niittokonetta kohtaan – ja näin myös isää kohtaan – että venäläissuomalainen yhteistyö vanhan esineen nykyaikaiseen käyttöön ottamisessa. Kaiho onkin karjalaisuuteen ja siirtolaiseen liittyvissä tutkimuksissa yleinen teema. Esimerkiksi Outi Fingerroos kirjoittaa teoksessaan *Karjala utopiana* kotiseutumatoista ja niihin liittyvästä kaipauksesta sekä utopiasta. Tuo karjalainen kotiseutu on muuttunut, mutta on kuitenkin

olemassa fyysisenä paikkana, vaikkakaan ei sellaisena, millaisena siirtokarjalaiset sitä muistelevat. (Fingerroos 2010, 157-158.) Lisäksi Fingerroos esittää mielestäni erittäin mielenkiintoista pohdintaa kirjansa osassa *Kohti konkreettista utopiaa* ja siellä erityisesti *Sain Karjalani takaisin ja Kun utopia toteutuu* -lukuissa. Kyseisissä lukuissa tarkastellaan Hiitolan evakko Sirkka Pöystin kirjoittaman kirjan ja haastattelun perusteella sitä, miten muistot ja muistoissa oleva maisema yhdistyvät nykyhetkessä olevaan maisemaan. Sirkka Pöysti oli saanut hankittua itselleen palan maata ja rakennettua kesätalon Hiitolan Kujansuon kylään entisen kotitalonsa naapuriin. Siellä Pöysti oli tutustunut nykyisiin Karjalan asukkaisiin eli venäläisiin ja ystäväystynyt heidän kanssaan. Fingerroosin mukaan Pöystin kertomassa on läsnä sekä maisema, joka joskus oli, että maisema, joka on nyt. Lisäksi Pöystin kerronta vertailee mennyttä, nykyisyyttä ja tulevaa sekä venäläistä Karjalaa että suomalaista Karjalaa. Fingerroosin mukaan Pöystin kertoma myös vaatii siirtokarjalaisia ajattelemaan paikkaa ja sen omistamista. (Fingerroos 2010, 168-179.) Kaipaus kytkeytyy siihen paikkaan ja aikaan, joka joskus oli, ja niihin muistoihin, jotka ovat siitä paikasta ja ajasta muistuttamassa, ja joita siirretään sukupolvelta toiselle. Näin säilytetään karjalaista identiteettiä ja luodaan ylisukupolvisia muistoja. Entä kuka omistaa Karjalan ja sen paikat nyt?

Karjalaa myös luodaan tekemällä uusia esineitä. Näin ovat tehneet Pirkko ja Eero; He kummatkin ovat julkaisseet kirjoja, Eero keskittyen sukututkimukseen ja Pirkko koonnut Harvion kyläkirjan sekä sen jatko-osan. Näiden molempien henkilöiden kanssa minun eli akateemisen tutkijan ja niin sanottujen harrastelijatutkijoiden maailmat kohtasivat. Pirkko lahjoitti minulle kirjansa *Ain mie muistan... Tuokiokuvia Lumivaaran ja Harvion kylästä* (2009) ja Eero teoksensa *Miklistä maailmalle eli Paavo Karhun jälkeläisiä Jaakkiman Miklistä* (2005).

Sirkka ja Heli olivat Sirkan syntymäpäivän ja haastattelutilanteen kunniaksi pukeutuneet fereseihin, eli asuihin, jotka nykyään mielletään karjalaisiksi kansallispuvuiksi. Asuun kuuluu lappumekko, pussihihainen paita ja esiliina. Tällaista feresiä kansanpukujen ja kansallispuukujen valmistaja Soja Murto pitää kuitenkin 1920-luvulla esiintymispuvuksi suunniteltuna fereseinä. Feresin historia onkin hämärä ja moninainen, kuten kirjoittaa Kaija Heikkinen. Hänen haastattelemansa, pääasiassa ortodoksikarjalaiset, olivat tunnistaneet erilaisia pukuja fereseiksi tai ferezeiksi, kuten Heikkinen kirjoittaa. (Heikkinen 1989, 259-261.) Myös Soja Murto pitää feresiä alun perin ortodoksikarjalaisten asuna, joten onkin hieman yllättävää, että moni karjalaista sukua oleva pitää feresiä nykyään ylipäätään karjalaisena asuna. Niin ikään Heikkinen kirjoittaa vaatteiden

etnistämisestä, eli siitä, millaiset vaatteet luetaan jonkin kulttuurin omiksi. Kun jokin esine etnistetään karjalaiseksi, on jo alkanut muodostua stereotypioita. Heikkinen kirjoittaa myös, kuinka ihmiset muistavat joidenkin esineiden tai vaatteiden, kuten ferezin, erilaista käyttöä aiemmissa sukupolvissa kuin nyt. (Heikkinen 1989, 274-275.) Tämä pätee myös Sirkan ja Helin tapauksessa – he olivat pukeneet feresit nimenomaan juhlatarkoituksessa ja osoittaakseen olevansa karjalaisia.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET

Karjala ja karjalaisuus ovat eläviä nykypäivänäkin. Karjalaisuutta myös luodaan eri tavoin: kertomalla omia muistoja karjalasta tai tarinoita ja muistoja, jotka ovat siirtyneet aiemmilta sukupolvilta itselle. Myös erilaiset tutkimukset ja opinnäytetyöt luovat ja säilyttävät kuvaa Karjalasta ja karjalaisuudesta.

Tämän maisterintutkielmani aiheena oli mitä lumivaaralaistaustaiset henkilöt kertovat elämästään ja identiteetistään? Mitä he kertovat itsestään? Entä Lumivaarasta, Karjalasta, lumivaaralaisuudesta ja karjalaisuudesta? Halusin selvittää, mitkä asiat karjalaisia yhdistävät ja mitkä erottavat ja onko karjalaistaustaisissa jotain eroa muun taustaisiin ihmisiin. Olen selvittänyt tätä asiaa videokuvatuin haastatteluin sekä aiempiin tutkimuksiin perehtymällä. Lisäksi kävin Karjalaisilla kesäjuhlilla kesäkuussa 2019 Hämeenlinnassa ”haistelemassa karjalaisia tuulia”.

Analyysiosiossa oli pääasiassa kerrontaa karjalaisuudesta ja siihen liittyvistä piirteistä ja tavoista. Lisäksi perhe tuli useampaan otteeseen esiin, ja tämä teema näkyy myös osassa aineistolainauksista. Haastatteluissa tulivat esille myös jonkin verran muut elämänalueet kuten harrastukset ja etenkin Vernan kohdalla erittäin vahva työidentiteetti, joka kietoutui myös luontoon ja taiteeseen, joiden parissa hän myös työskentelee. Muut eivät juurikaan puhuneet töistään tai opinnoistaan mitään erikoista, vaikka niistä kysyinkin. Ne asiat vain ikään kuin käytiin läpi ja siirryttiin mielenkiintoisimpiin teemoihin. Lisäksi haastatteleman henkilöt olivat hieman hämmästyneitä, kun kysyin, poikkeavatko lumivaaralaiset jotenkin muista karjalaisista. Yleisesti haastateltavat olivat sitä mieltä, että he ovat samanlaisia kuin muutkin karjalaiset, mutta ymmärsivät toki, että joitain erojakin saattaa olla niin eri ryhmien kuin yksilöidenkin välillä.

Raninen-Siiskosen (1999, 172) mukaan puhekieli muuttuu melko nopeastikin, mutta etnisyys ja kulttuuripiirteet katoavat hitaasti. Tämän olen saanut itsekin todeta tätä tutkielmaa tehdessäni, sillä kaikki haastateltavistani tunnistivat karjalaiset juurensa ja karjalaisen osan identiteetissään. Suuri osa haastattelemistani henkilöistä jopa mielsi itsensä karjalaiseksi. Vaikka *heimo* sanan käyttöä on Suomessa osittain vältelty toisen maailmansodan jälkeen (Raninen-Siiskonen 1999, 221), itselleni sana tuli mieleeni kuunnellessani haastateltaviani, jotka puhuivat meistä karjalaisista, kotiseutumakoista ja karjalaisista juhlista. Myös Raninen-Siiskonen (1999, 223) on pannut merkille, että etenkin karjalaiset itse käyttävät sanaa *heimo* itsestään kirjoittaessaan esimerkiksi Karjala-lehdessä. Raninen-Siiskosen (1999, 222-223) haastateltavat olivat itsekin kyseistä sanaa käyttäneet.

Kuten aineiston analyysistä ja aineistolainauksista käy esille, muistot ja kertomukset jäävät osittain hyvin vahvoinkin elämään vuosikymmenten päähän. Väistämättä ne muovaavat ihmistä ja tämän identiteettiä ja tekevät ihmisestä sellaisen kuin hän on. Erityisesti ryhmähaastattelussa tuli haastateltavien keskustelua ja tunteiden vaihtelua seurattessa hyvin esiin, miten evakkosukupolven tunnetaakat siirtyvät ainakin lapsille ja kenties vielä seuraavillekin sukupolville. Sirkka, joka oli lähtenyt evakoksi Lumivaarasta, oli kokenut hyvin hankalia tilanteita kantasuomalaisten kanssa ja haastattelun aikana nämä tunteet näkyivät myös hänen tyttäressään Helissä. Myös evakoiden lapset Eero ja Pirkko kertoivat kokemuksistaan siitä, miten heitä karjalaisia oli 1940- ja 1950 -luvuilla hyljeksitty ja kohdeltu vääränlaisina ja erilaisina.

Haastateltavien kerronta saa minut pohtimaan, olemmeko me edelleenkin oppineet mitään. Erilaisuutta vieroksutaan edelleen, joka näkyi todella hyvin vuonna 2015, kun Suomeen tuli reipasta tahtia turvapaikanhakijoita. Monet ihmiset hyljeksivät ja paheksuivat heitä tutustumatta näihin ihmisiin ja heidän taustoihinsa lainkaan. Eri ryhmien välistä konfliktia ja yhteiskunnan polarisoitumista auttoi myös hyvää tarkoittava puhe, koska puhuttiin ”meistä” ja ”niistä”. Hyödyllisempää ryhmien rinnakkaiselon ja jopa yhteensovittamisen kannalta olisikin tunnistaa ihmiset ihmisinä ja etsiä yhteneväisiä ajatuksia elämästä. (Ks. Attias & Kangasoja (toim.) 2020.)

Jonkin verran haastatteluissa sivusimme myös Venäjää ja nykyistä Lumivaaraa, joka on Venäjän alueella. Kuten analyysiosioista ja myös dokumenttielokuvasta voi lukija sekä katsoja huomata,

pääasiassa Venäjää ajatellaan melko neutraalisti naapurina, mutta edelleen myös ryssänä. Lisäksi ystävyys ja yhteistyö venäläisten kanssa nousivat esiin. Tämän yhteistyön ja venäläisten kiinnostuksen Karjalaan sain itsekin huomata maisterintutkielmaa tehdessäni, sillä minuun otti yhteyttä Maria Perminova Moskovasta. Perminova on journalisti ja kulttuurintutkija, joka on tehnyt myös lyhytdokumenttielokuvan Lumivaarassa käyvistä suomalaisista! Minun ja Perminovan olisi ollut tarkoitus tavata kesäkuussa 2020 Pietarissa, mutta covid-19 pandemia sotki tämän suunnitelman. Uskon kuitenkin, että tapaamme kun se on mahdollista.

Jatkotutkimusaiheeksi mieleeni nousi erityisesti maisemien ja maisemamuistojen siirtyminen sukupolvelta toiselle. Olisi myös mielenkiintoista tietää, millaisiin maisemiin ihmiset kaipaavat ja millaisissa he tosiasiasa aikaansa ja arkeaan viettävät. Entä millaisissa paikoissa ja maisemissa ihmiset tuntevat elämänsä turvalliseksi, onnelliseksi ja kodikkaaksi, ja onko näillä mielenmaisemilla yhtymäkohtia paikkoihin, joissa ihminen on fyysisesti oleillut, vai ovatko ne sekoitus erilaisia, kenties täysin kuvitteellisiakin paikkoja?

Lopussa kiitos seisoo, ja niin tälläkin kertaa! Haluan kiittää erityisesti haastateltaviani, joiden äänen toivon tulevan hyvin esiin sekä maisterintutkielmastani että lyhytdokumentistani. Kiitän myös Lumi-Säätiötä haastattelumatkojeni rahallisesta avustamisesta sekä etenkin säätiön puheenjohtajaa Kari Rapoa haastattelukutsun levittämisestä ja työni teon ”tsemppaamisesta”. Kiitokset niin ikään Tea Itkoselle Jaakkiman Sanomiin sekä tutkimusavustajanani toimineelle miehelleni Leevi Murtolahdelle. Suuret kiitokset kuuluvat myös professori Outi Fingerroosille ja yliopistonlehtori Jukka Jouhkille työni ohjaamisesta.

LÄHDELUETTELO

Haastatteluaineisto

Eeron haastattelu, elokuu 2019.

Helin haastattelu, syyskuu 2019.

Liisan haastattelu, syyskuu 2019.

Matin haastattelu, syyskuu 2019.

Pirkon haastattelu, elokuu 2019.

Riitan haastattelu, marraskuu 2019.

Sirkan haastattelu, syyskuu 2019.

Tuomon haastattelu, elokuu 2019.

Vernan haastattelu, elokuu 2019.

Haastattelut tekijän hallussa.

Kirjallisuus

Abrams, Lynn. 2010. *Oral History Theory*. Abingdon: Taylor & Francis Group.

Ahokas-Tuohinto, Pirkko. 2009. *Ain mie muistan... Tuokiokuvia Lumivaaran Harvion kylästä*. Harvio-Seura.

Arkistojen Portti. N.d. Luovutettu Karjala. http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Luovutettu_Karjala, viitattu 7.10.2019.

Attias, Miriam & Kangasoja, Jonna. (toim.) 2020. *Me ja ne. Välineitä vastakkainasettelujen aikaan*. Helsinki: Into Kustannus oy.

Fingerroos, Outi. 2003b. Karjalainen – heimolainen vai uusheimolainen? Teoksessa *Tutkijat kentällä. Kalevalaseuran vuosikirja 82*, toimittajat Pekka Laaksonen, Seppo Knuutila ja Ulla Piela. Helsinki: SKS.

Fingerroos, Outi. 2010. *Karjala Utopiana*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.

Fingerroos, Outi & Jouhki, Jukka. 2014. Etnologinen kenttätö ja tutkimus: metodin monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa *Moniulotteinen etnografia*, toimittajat Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto, 79-108. Helsinki: Ethnos ry.

Fingerroos, Outi & Peltonen, Ulla-Maija. 2006. Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*, toimittajat Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen, 7-24. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina. 2006. Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*, toimittajat Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen, 25-48. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Haanpää, Riina. 2005. Velisurmasta suvun muistoksi. – *Elore*, 12 (1).

Haanpää, Riina. 2008. Rikosten jäljet – Etsivän työtä yhteisön, suvun ja perheen muistissa. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Hamilton, Paula. 2018. Rethinking Oral History and the Landscape of Memory [Keynote]. Jyväskylä 18.-21.6.2018.

Hemminki, Tiina. 2014. Vauraus, luotto, luottamus. Talonpoikien lainasuhteet Pohjanlahden molemmin puolin 1796–1830. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2014. Tutki ja kirjoita (19. painos). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ilonen, Anneli. 2013. Rajan lapset: Identiteettityö Kannaksen evakkojen sukupolvissa. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

International Oral History Association (IOHA). www.ioha.org, viitattu 28.5.2020.

Jyväskylän yliopisto. 2019. Erityyppisiä maisterintutkielmia. <https://www.jyu.fi/hytk/fi/opiskelu/opiskelu/maisterintutkielma/erityyppisia-maisterintutkielmia>, viitattu 30.10.2019.

Karelija turistskii portal. N.d. Lahdenpohsky. <http://www.ticrk.ru/en/regions/region/?ID=7532#endoftext>, viitattu 7.10.2019.
Karjalan Liitto ry. Karjalaiset Kesäjuhlat. <https://www.karjalaisetkesajuhlat.fi/kesajuhla-info/historia.html>, viitattu 1.4.2020.

Karjalan Liitto ry. N.d. Karjalaiset kesäjuhlat. <https://www.karjalanliitto.fi/karjalan-liitto/karjalan-liiton-toiminta/karjalaiset-kesajuhlat.html>, viitattu 28.5.2020.

Kananen, Heli Kaarina. 2010. Kontrolloitu sopeutuminen. Ortodoksinen siirtoväki sotien jälkeisessä Ylä-Savossa (1946-1959). Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kanervo, Pirkko; Kivistö, Terhi & Kleemola, Olli. 2018. Karjala elää keskuudessamme. Teoksessa *Karjalani, Karjalani, maani ja maailmani*, toimittajat Pirkko Kanervo, Terhi Kivistö ja Olli Kleemola, 209-226. Turku: Siirtolaisinstituutti & Oy Sigillum Ab.

Kielitoimiston sanakirja. 2020. Kantasuomalainen.

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/kantasuomalainen>, viitattu 2.4.2020.

Knuuti, Eero. 2005. Miklistä maailmalle eli Paavo Karhun jälkeläisiä Jaakkiman Miklistä. Eero Knuuti.

Korkiakangas, Pirjo. 1996. Muistoista rakentuva lapsuus. Helsinki: Kansatieteellinen arkisto.

Korkiakangas, Pirjo. 2005. Muistoista tulkintaan – Muisti ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa. Teoksessa *Polkuja etnologian menetelmiin*, toimittajat Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson ja Helena Ruotsala, 129-147. Helsinki: Ethnos ry.

Koskinen-Koivisto, Eerika. 2013. A Greasy-Skinned Worker – Gender, Class and Work in the 20th Century Life Story of a Female Labourer. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Koskinen-Koivisto, Eerika. 2014. Tutkimuskohteena läheinen ihminen: Refleksiivisen ja dialogisen tutkimusotteen mahdollisuudet ja rajoitteet etnografisessa tutkimuksessa. – *Elore*, 21(2).

Kotus. N.d. Suomen ja Venäjän Karjalat.

http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk129/karjalan_paikannimia.shtml, viitattu 22.3.2020.

Kouri, Jaana (toim.). 2015. Askel kulttuurien tutkimukseen. Turku: Turun yliopisto.

Kõresaar, Ene. 2018. *Life Story and the Politics of Memory after 1989: A Baltic Perspective*. Jyväskylä 18.-21.6.2018.

Lehikoinen, Laila. 2018. Antreasta Äyräpähän: Luovutetun Karjalan pitäjien nimet. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.

Lumi-Säätiö. 2015. Lumi-Säätiön taustoja. <http://www.lumivaara.fi/lumi-saatio/>, viitattu 7.10.2019.

Lumivaara-Perinneyhdistys ry. N.d. Lumivaaran historia.

<https://www.lumivaara.fi/historia/lumivaaranhist.htm>, viitattu 22.3.2020.

Murto, Soja. N.d. Sarafaanit ja feresit. <https://www.kansallispuke.com/page/17/sarafaanit-ja-feresit>, viitattu 12.5.2020.

- Murtolahti, Katariina. IOHA 2018 konferenssin muistiinpanojen pohjalta tehty essee. (Ei julkaistu.)
- Peltonen, Ulla-Maija. 2018. Opening Seremony. Jyväskylä 18.-21.6.2018.
- Pink, Sarah. 2001. *Doing Visual Ethnography: Images, media and representation in research*. London: Sage.
- Pink, Sarah. 2012. *Advances in Visual Methodology*. London: Sage.
- Pink, Sarah. 2012. *Situating Everyday Life*. London: Sage.
- Pro Karelia. 2002. Laatokan Karjalan kartta. <http://prokarelia.net/map/index3.php>, viitattu 22.3.2020.
- Pyykkönen, Santtu. 2012. Karjala yli sukupolvien. Paikkaidentiteetin ylisukupolvinen siirtyminen. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Pälkjärven Pitäjöseura ry. N.d. *Pälkjärvi vuonna 1939*. <http://www.palkjarvi.fi/palkjarvi.php?juttu=12>, viitattu 9.4.2020.
- Pöysä, Jyrki. 2015. Lähiluvun tieto. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.
- Pöysä, Jyrki. 2010. Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Teoksessa *Vaeltavat metodit*, toimittajat Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma ja Sinikka Vakimo, 331-360. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.
- Raninen-Siiskonen, Tarja. 1999. *Vieraana omalla maalla. Tutkimus karjalaisen siirtoväen muistelukerronnasta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Riutamaa, Eeva. 2016. *Maan korvessa kulkevi. Evakkolasten kasvukokemusten tunnemuistot ja hyvinvointi*. Väitöskirja. Turun yliopisto.
- Saikkonen, Lauri. 1998. *Tutkimushaaste. Lumi-Säätiö*.
- Salmi-Säätiö. N.d. Salmin pitäjä. <https://www.salmi-saatio.fi/salmin-pitaja/>, viitattu 22.3.2020.
- Sallinen-Gimpl, Pirkko. 1994. *Siirtokarjalainen identiteetti ja kulttuurien kohtaaminen*. Helsinki: Kansatieteellinen arkisto.
- Savolainen, Ulla. 2015. *Muisteltu ja kerrottu evakkomatka: tutkimus evakkolapsuuden muistelukerronnan poetiikasta*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Schindler-Wisten, Petra. 2018. *The Role of the Interviewer in Longitudinal Oral History Project. Biographical Interviews after 20 Years*. Jyväskylä 18.-21.6.2018. [Abstrakti saatavissa <https://www.jyu.fi/en/congress/ioha2018/program-1/slotti-7>].

Seppä, Anita. 2012. *Kuvien tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.

Suomen perustuslaki. 1999/2. Annettu Helsingissä 11.6.1999. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P16>, viitattu 11.2.2020.

Tieteen termipankki: Kirjallisuudentutkimus: lähiluku. Viitattu 23.10.2019, <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:lähiluku>.

Tieteen termipankki. Nimitys: lähiluku. Viitattu 23.10.2019, <https://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:lähiluku>.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>, viitattu 1.4.2020.

Ukkonen, Taina. 2006. Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa. Teoksessa *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*, toimittajat Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen, 175-198. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Uotinen, Johanna. 2010. Kokemuksia autoetnografiasta. Teoksessa *Vaeltavat metodit*, toimittajat Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma ja Sinikka Vakimo, 178-189. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Vakimo, Sinikka. 2010. Periaatteista eettiseen toimijuuteen – tutkimuseettiikka kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa *Vaeltavat metodit*, toimittajat Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma ja Sinikka Vakimo, 79-113. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

LIITTEET

Liite 1

TIETOSUOJAILMOITUS TUTKIMUKSESTA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVALLE **11.06.2019**

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä tutkittavan ole pakko toimittaa mitään tietoja, tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää.

1. Tutkimuksen nimi, LUONNE JA kesto

Tutkimus on maisterintutkielma ja sen nimi (työotsikko) on Lumivaaralaista sukua. Tutkimuksen arvioitu kesto 30.12.2020 asti.

2. mihin henkilötietojen käsittely perustuu

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artikla 6, kohta 1

Tutkittavan nimenomainen suostumus

3. Tutkimuksesta vastaavat tahot

Tutkimuksen tekijät: Katariina Murtolahti, 0504095079, katariina.murtolahti@gmail.com, Saarnitie 2 D 13, 30420 Forssa.

Tutkimusassistentti: Leevi Murtolahti, 0407228520, lefa.murtolahti@gmail.com

Tutkimuksen ohjaajat:

Outi Fingerroos, +358404818455, outifinger@jyu.fi

Jukka Jouhki, +358400247436, jukka.jouhki@jyu.fi

4. Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää lumivaaralaista sukua olevien henkilöiden elämäntarinoita ja mitä asioita he kokevat elämässään tärkeiksi. Lisäksi on tarkoitus selvittää, mitä tutkimukseen osallistuvat henkilöt ajattelevat rajantakaisesta Karjalasta. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on julkaista tutkimustietoa helposti vastaanotettavassa videomuodossa.

Tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat täysi-ikäisiä, lumivaaralaisia evakkoja tai heidän jälkeläisiään. Tutkimukseen osallistuu noin 7 tutkittavaa.

Tutkimuksessa käsitellään tutkimukseen osallistuvien henkilöiden elämää monipuolisesti. Tutkimukseen osallistuvia kuvataan videokameralla. Haastateltavat saavat halutessaan kertoa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvista tiedoistaan, kuten omasta etnisestä alkuperästään, poliittisesta mielipiteestään, uskonnollisesta vakaumuksestaan. Tiedot ovat ääni- tai kuvatallenteita, haastattelulitterointeja, kirjoituksia ja muistiinpanoja.

5. Tutkimuksen toteuttaminen käytännössä

Tutkimus toteutetaan haastattelemalla tutkimukseen osallistuvia henkilöitä heille tavanomaisessa paikassa, kuten kodissa tai kesämökillä 1.6–31.12.2019 välisenä aikana. Tutkimusaineisto tallennetaan videomuodossa ja äänitteenä. Tutkimukseen osallistuminen kestää noin yhden päivän.

Lisäksi tutkimusaineistoa kerätään Karjalaisilla kesäjuhlilla Hämeenlinnassa 14. –16.6.2019.

Tutkimusraportti sisältää sekä kirjallisen raportin että videon. Video esitetään 2020 lumivaaralaisten tapahtumassa ja laitetaan yleisesti nähtäville Jyväskylän yliopiston Moniviestimeen (<https://moniviestin.jyu.fi/>).

6. Tutkimuksen mahdolliset hyödyt ja haitat tutkittaville

Tutkimus tuottaa tietoa lumivaaralaista sukua olevien henkilöiden elämäntilanteista, heille tärkeistä ja heitä yhdistävistä asioista, siirtolaisuudesta ja identiteettien ylisukupolvisuudesta. Lisäksi se tuottaa tietoa näiden henkilöiden suhtautumisesta menetettyyn Karjalaan.

7. Henkilötietojen suojaaminen

Tutkimuksessa kerättyjä tietoja ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tietosi voidaan tunnistaa tutkimuksesta.

Henkilötietoja ja tutkimusaineiston haastattelutallenteita säilytetään keruun ajan salasanalla suojatulla muistikortilla lukitussa tilassa. Kirjallista aineistoa, joka sisältää henkilötietoja (haastattelulitteroinnit) säilytetään Jyväskylän yliopiston U: asemalla (HakaLogIn). Tutkimusaineiston analyysin ajan aineistoa säilytetään Jyväskylän yliopisto tutkimusaineiston käsittelyä koskevien tietoturvakäytänteiden mukaisesti.

8. Tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu opinnäytetyö.

9. Tutkittavan oikeudet ja niistä poikkeaminen

Tutkittavalla on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Jos tutkittava peruuttaa suostumuksensa, hänen tietojaan ei käytetä enää tutkimuksessa.

Tutkittavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. (lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>).

Tutkimuksessa ei poiketa muista tietosuojalainsäädännön mukaisista tutkittavan oikeuksista.

Henkilötietojen säilyttäminen ja arkistointi

Rekisteriä säilytetään Jyväskylän yliopiston **U-aseamalla (Haka log-in)**, *kunnes tutkimus on päättynyt*, jonka jälkeen aineisto hävitetään.

10.Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista voit olla yhteydessä tutkimuksen tekijään.

Liite 2

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen Lumivaaralaista sukua.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen (tietosuojailmoitus) ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta. Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle myös suullisesti ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi Katariina Murtolahti. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn tietojeni käytön tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkimukseen.

Kyllä

Annan luvan siihen, että minut saa tunnistaa tutkimustuloksista

Kyllä

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

_____
Allekirjoitus

_____
Päiväys

_____
Nimen selvennys

_____
Syntymäaika

_____

Osoite

Suostumus vastaanotettu

_____
Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

_____
Päiväys

_____
Nimen selvennys

Alkuperäinen allekirjoitettu asiakirja jää tutkimuksen vastuullisen johtajan arkistoon ja kopio annetaan tutkittavalle. Suostumusta säilytetään tietoturvallisesti niin kauan kuin aineisto on tunnisteellisessa muodossa. Jos aineisto anonymisoidaan tai hävitetään suostumusta ei tarvitse enää säilyttää.

Haastattelurunko – yksilöhaastattelut

<p>Ennen äänitysvälineiden käynnistämistä kerrotaan haastateltavalle haastattelun tarkoitus (pro gradu -tutkielma) ja pyydetään lupa haastattelun tallentamiseen. Kerrotaan haastattelun eteneminen yleisesti. Ilmoitetaan haastattelun suunniteltu kesto. Suodaan haastateltavalle lupa kysyä ja puhua vapaasti haastattelun aikana.</p>	<p><i>Haastattelun kulku, lupa-asiat</i></p>
<p>Kysymys-vastaus, mikä tulee mieleenne sanasta....</p>	<p><i>Lämmittelypeli</i></p>
<p>Aloituskysymys: Kerrotteko aluksi, <u>mistä</u> sukunne on Karjalasta ja miten olette päätyneet tänne _____?</p> <p>Sukulaiset: Entä suku, onko teitä paljon täällä suunnalla?</p>	<p><i>Johdatus teemaan</i></p>
<p>Eri kotipaikkojen merkitys</p> <p>Oletteko asuneet aina täällä _____? Miten olette päätyneet tänne? Missä muualla olette asuneet? Kuinka kauan olette asuneet näissä paikoissa?</p> <p>Mitä nämä paikat ovat merkinneet teille?</p>	<p><i>Asuinpaikkojen merkitys</i></p>

<p>Missä olette opiskelleet ja mitä? Millaisissa töissä olette / olette olleet?</p> <p>Mitä opiskelu / työt merkitsevät teille?</p>	<p><i>Koulutus ja työelämä</i></p>
<p>Harrastukset</p> <p>Miten vietätte vapaa-aikaanne? Onko teillä jotain harrastuksia? Kenen kanssa vietätte aikaa? Mitä teette mielellänne? Mistä ette pidä lainkaan?</p> <p>Oletteko mukana yhdistys- tai seuratoiminnassa? Jos, niin minkälaisessa toiminnassa olette mukana ja miten koette tämän toiminnan?</p>	<p><i>Vapaa-ajanvietto</i></p>
<p>Karjalaisissa tapahtumissa käynti</p> <p>Vietättekö aikaa karjalaistaustaisten kanssa? Entä muiden lumivaaralaistaustaisten?</p> <p>Käyttökö karjalaisten tai lumivaaralaisten tapahtumissa? Jos käynte, kuvaillkaa syitä, miksi käynte näissä tapahtumissa?</p>	<p><i>Karjala, sosiaaliset suhteet</i></p>
<p>Karjalan & Lumivaaran merkitys</p> <p>Miten näette Karjalan? Entä Lumivaaran? Mitä asioita teille tulee mieleen karjalaisuudesta? Eroavatko lumivaaralaiset jotenkin muista karjalaisista?</p> <p>Oletteko koskaan kokeneet ylpeyttä karjalaisista sukujuuristanne? Entä häpeää?</p> <p>Voitteko kuvailla tilanteita, jotka ovat aiheuttaneet kyseisiä tunteita?</p> <p>Millaisissa tilanteissa tunnistatte lumivaaralaiset sukujuurenne? Milloin lumivaaralaisuus tai karjalaisuus nousee esiin? Kuvailisitteko tällaisia tilanteita.</p>	<p><i>Karjalan ja Lumivaaran merkitys</i></p> <p><i>muistojen paikkana / nykyisenä paikkana</i></p>
<p>Vanhempien / isovanhempien merkitys</p> <p>Mistä vanhempanne ovat kotoisin? Entä isovanhempanne?</p> <p>Mitä vanhempanne / isovanhempanne ovat kertoneet Karjalasta ja sieltä lähdöstä? Miten he ovat muistelleet asettautumista tänne nykyisen Suomen alueelle?</p> <p>Miten Karjalasta puhuttiin synnyinkodissanne? Kertoisitteko tästä lisää?</p>	<p><i>Synnyinkoti</i></p>

Miten muut perheenjäsenenne suhtautuvat Karjalaan?	
Omat lapset ja perhe Miten olette itse puhuneet lapsillenne / lapsenlapsillenne Karjalasta ja Lumivaarasta? Miten ajattelette heidän kokevan karjalaisuuden?	<i>Perhe</i>
Minne koette kuuluvanne? Mistä ajattelette tällaisen kuulumisen tunteen syntyvän?	<i>Paikkaan kuuluminen, paikkojen merkitys</i>
Entä koti? Mistä olette kotoisin? Mitä koti teille merkitsee? Onko se mielestänne fyysinen tila vai mielentila, tunne? Muodostuuko se ihmissuhteista vai jotenkin muuten?	<i>Koti</i>
Loppukysymykset: Olemme jo aika hyvin keskustelleet teemasta, tuleeko teille mieleen jotakin muuta, mitä haluaisitte kertoa?	

Kiitokset

Kiitoksia hyvistä kommentteistanne ja haastatteluun osallistumisesta.

--	--

Haastattelurunko – ryhmähaastattelut

<p>Ennen äänitysvälineiden käynnistämistä kerrotaan haastateltavalle haastattelun tarkoitus (pro gradu -tutkielma) ja pyydetään lupa haastattelun tallentamiseen. Kerrotaan haastattelun eteneminen yleisesti. Ilmoitetaan haastattelun suunniteltu kesto. Suodaan haastateltavalle lupa kysyä ja puhua vapaasti haastattelun aikana.</p>	<p><i>Haastattelun kulku, lupa-asiat</i></p>
<p>Keitä te olette?</p>	<p><i>Esittäytyminen</i></p>
<p>Aloituskysymys: Kerrotteko aluksi, <u>mistä</u> sukunne on Karjalasta ja miten olette päätyneet tänne _____?</p> <p>Aloittaisiko vanhempi ja sitten nuorempi voisi täydentää.</p> <p>Sukulaiset: Entä suku, onko teitä paljon täällä suunnalla?</p>	<p><i>Johdatus teemaan</i></p>
<p>Eri kotipaikkojen merkitys</p> <p>Oletteko asuneet aina täällä _____? Miten olette päätyneet tänne? Missä muualla olette asuneet? Kuinka kauan olette asuneet näissä paikoissa? Mitä nämä paikat ovat merkinneet teille? Taas vanhempi voisi aloittaa.</p>	<p><i>Asuinpaikkojen merkitys</i></p>

<p>Missä olette opiskelleet ja mitä? Millaisissa töissä olette / olette olleet?</p> <p>Mitä opiskelu / työt merkitsevät teille?</p>	<p><i>Koulutus ja työelämä</i></p>
<p>Harrastukset</p> <p>Miten vietätte vapaa-aikaanne? Onko teillä jotain harrastuksia? Kenen kanssa vietätte aikaa? Mitä teette mielellänne? Mistä ette pidä lainkaan?</p> <p>Oletteko mukana yhdistys- tai seuratoiminnassa? Jos, niin minkälaisessa toiminnassa olette mukana ja miten koette tämän toiminnan?</p>	<p><i>Vapaa-ajanvietto</i></p>
<p>Karjalaisissa tapahtumissa käynti</p> <p>Vietättekö aikaa karjalaistaustaisten kanssa? Entä muiden lumivaaralaistaustaisten?</p> <p>Käyttekö karjalaisten tai lumivaaralaisten tapahtumissa? Jos käytte, kuvaillakaa syitä, miksi käytte näissä tapahtumissa?</p>	<p><i>Karjala, sosiaaliset suhteet</i></p>
<p>Karjalan & Lumivaaran merkitys</p> <p>Miten näette Karjalan? Entä Lumivaaran? Mitä asioita teille tulee mieleen karjalaisuudesta? Eroavatko lumivaaralaiset jotenkin muista karjalaisista?</p> <p>Oletteko koskaan kokeneet ylpeyttä karjalaisista sukujuuristanne? Entä häpeää?</p> <p>Voitteko kuvailla tilanteita, jotka ovat aiheuttaneet kyseisiä tunteita?</p> <p>Millaisissa tilanteissa tunnistatte lumivaaralaiset sukujuurenne? Milloin lumivaaralaisuus tai karjalaisuus nousee esiin? Kuvailisitteko tällaisia tilanteita.</p>	<p><i>Karjalan ja Lumivaaran merkitys muistojen paikkana / nykyisenä paikkana</i></p>
<p>Vanhempien / isovanhempien merkitys</p> <p>Mistä vanhempanne ovat kotoisin? Entä isovanhempanne?</p> <p>Mitä vanhempanne / isovanhempanne ovat kertoneet Karjalasta ja sieltä lähdöstä? Miten he ovat muistelleet asettautumista tänne nykyisen Suomen alueelle?</p> <p>Miten Karjalasta puhuttiin synnyinkodissanne? Kertoisitteko tästä lisää?</p> <p>Miten muut perheenjäsenenne suhtautuvat Karjalaan?</p>	<p><i>Synnyinkoti</i></p>

<p>Omat lapset ja perhe</p> <p>Miten olette itse puhuneet lapsillenne / lapsenlapsillenne Karjalasta ja Lumivaarasta? Miten ajattelette heidän kokevan karjalaisuuden?</p>	<p><i>Perhe</i></p>
<p>Minne koette kuuluvanne? Mistä ajattelette tällaisen kuulumisen tunteen syntyvän?</p>	<p><i>Paikkaan kuuluminen, paikkojen merkitys</i></p>
<p>Entä koti? Mistä olette kotoisin?</p> <p>Mitä koti teille merkitsee? Onko se mielestänne fyysinen tila vai mielentila, tunne? Muodostuuko se ihmissuhteista vai jotenkin muuten?</p>	<p><i>Koti</i></p>
<p>Loppukysymykset:</p> <p>Olemme jo aika hyvin keskustelleet teemasta, tuleeko teille mieleen jotakin muuta, mitä haluaisitte kertoa?</p>	
<p>Kiitokset</p> <p>Kiitoksia hyvistä kommentteistanne ja haastatteluun osallistumisesta.</p>	

Loppupeli (Yksi vastaaja kerrallaan!) 1. Karjala 2. Venäjä 3. Suomi 4. Lumivaara 5. Itsenäisyys 6. Koti	<i>Lopetuspelejä Arto Nybergiä mukailleen</i>
--	---

KÄSIKIRJOITUS, *LUMIVAARALAISTA SUKUA*

Katariina Murtolahti, assistentti Leevi Murtolahti

Katariina haastattelut, ohjaus, editointi; Leevi kuvaus, äänitys ja editointiapu.

Välineet: Omat välineet kamera, mikki, muistikortit, tietokone, editointiohjelma, formatointi (Leevi Murtolahti Tmi) ja/tai yliopistolta

- **Haastattelut** haastateltavien kodeissa, mökeillä jne. sekä niiden piholla
  - o Tiiviit kuvat haastateltavia kuvaten, kuvakokoina puolikuva tai kokokuva riippuen haastateltavasta ja paikasta
  - o Haastatteluäänitys tilanteessa suoraa
  - o Katsojan mielenkiinnon herättämiseksi ja haastateltavien kielenkantojen avaamiseksi sanaparit, kts. esim. Arto Nyberg -ohjelma
  - o Haastateltavia pyydetään tuomaan haastattelutilanteeseen muisto (fyysinen tai mielessä oleva), tärkeä asia/esine kuten (valokuva, runo tms.)

- **Yleiskuvaa Karjalaisilta Kesäjuhlista** tunnelmaksi ja leikkauskuvaksi
- **Tausta- ja tunnelmäännet** omaa tuotantoa, lisätään editointivaiheessa
- **Kertojan äänenä** haastattelija: pohdinta ja reflektio sisällytetään elokuvaan
- **Tyyli** pohtiva, esseemäinen kuvaus, jota haastattelupätkät tarkentavat ja rytmittävät (kts. esim. J. Karjalainen Beibi ollaan ikuisii)

Haluan näyttää, minne lumivaaralaista sukujuurta olevat ovat päätyneet ja mikä heille on elämässä tärkeää ja merkityksellistä, kuinka erilaisia tai samanlaisia elämäntarinat ovat ja onko jaettu arvoja ja elämänkulkuja? Eroavatko jotenkin muista suomalaisista?